

רצח נשים ואלימות מגדרית במשפחה סקירת ידע על הטיפול המערכתי בישראל

כתבה: יסמין רובין קופר | ערכה: ד"ר מיכל רום

מטרתו העיקרית של מסמך זה לסקור את העשייה המערכתית המקדמת את המאבק באלמות נגד נשים בתוך המשפחה בישראל, ולהציע מבט ראשוני על עשייה כזו במקומות אחרים בעולם.

כתיבת המסמך נפרסה על פני כשמונה חודשים במהלכם נערך גם מפגש עם כ-20 נציגות של ארגוני חברה אזרחית העוסקות בהיבטים שונים של מאבק זה. מטרת המפגש הייתה לתקף את ממצאי המיפוי שערכנו מתוך הספרות ובעזרת מספר מצומצם של ראיונות, ולשלב בו את נקודת מבטן של מי שמחזיקות ידע רב וחשוב מתוקף מקומן ועשייתן בזירה.

בעמוד זה מופיעים כל הארגונים שתרמו לכתיבת המסמך במהלך המפגש ובעקבותיו. תודתנו והערכתנו לכל מי שהשתתפו בתהליך, שיתפו בידע ובתובנות, קראו, הגיבו, העירו והאירו.

אנו תקווה שמסמך זה, המייצר מבט-על מתוך נקודות מבט מרובות של ארגונים מגוונים, יוכל לסייע בקידום פעילותם של כלל בעלות ובעלי העניין בזירה, וישמש כלי למציאת דרכים חדשות ומשותפות לפעול לשינוי.

מבוא

רקע ומטרה

בשנים האחרונות נרצחו בישראל מעל ל-20 נשים מדי שנה, רבות מהן על ידי גברים שהיו קרובים אליהן ביותר. שש נשים נרצחו רק במהלך החודשים ספטמבר-נובמבר 2018, דבר שהביא להעלאת הנושא על סדר היום, ולהתגייסות מרשימה של מגוון בעלי זבעלות עניין שביקשו לעורר פעולה רחבה בנושא.

במסגרת המחאה הציבורית שהתעוררה, השתתפו מאות נשים בהפגנות שנערכו ברחבי הארץ ב-18 באוקטובר; בחודש נובמבר צוין ביתר שאת היום הבינלאומי למאבק באלימות נגד נשים; וב-4 בדצמבר נערכה שביתת הנשים, במהלכה הושבתו עשרות חברות ורשויות למשך 24 דקות, לזכר 24 הנרצחות בשנת 2018.¹ בכל האירועים היו מעורבות נשים וארגונים מכל גווני החברה הישראלית, כמו גם התארגנויות רחבות של החברה האזרחית ופעילות/ים חברתיות/ים.

ארגון שיתופים, המתמחה בהובלת שיח בין-מגזרי ומהלכים משותפים לפתרון בעיות חברתיות מורכבות, התבקש לסייע בחשיבה על כיווני פעולה אפשריים לצמצום מספר הנרצחות ולירידה בהיקף האלימות נגד נשים בישראל, בפרט כאלו שימנפו את ההתגייסות וההתעוררות בזירה הציבורית. כצעד ראשון בוצע תהליך מיפוי ראשוני של הנושא ושל הזירה, וממצאיו הם אלו המוצגים במסמך הנוכחי.

שיטה ומבנה

מטרתו העיקרית של מסמך זה היא לסקור ולמפות את העשייה המערכתית לטובת המאבק באלימות נגד נשים בתוך המשפחה בישראל, ולהציע התבוננות ראשונית על עשייה כזו במקומות אחרים בעולם.

כתיבת המסמך כללה מספר שלבים ונפרסה על פני כשמונה חודשים. בשלב הראשון אותרו ונלמדו מסמכי יסוד רלוונטיים מהארץ, ביניהם דו"חות מרכז המחקר של הכנסת, סיכומי עבודה של ועדות ממשלתיות, דו"חות מבקר המדינה, דו"חות של ארגונים חברתיים, ועוד. בנוסף, הסתייענו במידענית שהתבקשה לאתר מהלכים מערכתיים שיושמו בעולם בעשורים האחרונים במטרה להתמודד עם תופעת האלימות נגד נשים ובפרט רצח נשים. כמו כן ערכה הכותבת מספר מוגבל של ראיונות ושיחות עם נציגים מהממשל ומהחברה האזרחית כדי להעמיק את התמונה המוצגת.

בשלב השני ביקשנו לערוך תיקוף לממצאי הלמידה ולטיוטת המסמך עם נציגות של ארגוני החברה האזרחית העוסקות בתחום. בהתאם לתוצאות מיפוי שערכנו, פנינו לכ-25 ארגונים וביקשנו מנציגותיהן לקרוא את המסמך ולהשתתף במפגש שיעסוק בממצאים ובמשמעויותיהם. מפגש זה נערך בחודש מאי 2019 בבית שיתופים, ובעקבותיו נערכו בפרקי המסמך מספר שינויים. כמו כן, נוסף הפרק "מה הלאה?" המתאר את השינויים המרכזיים הנדרשים, לתפיסת הנציגות בשטח, במערכת הרחבה העוסקת, או שצריכה לעסוק, במאבק באלימות מגדרית ורצח נשים במשפחה בישראל. ראו בעמוד הקודם את רשימת המשתתפות במפגש, אשר תרמו בדרך זו לכתיבתו.

בהקשר זה חשוב לציין כי תהליך הלמידה התמקד תחילה בתופעת הרציחות, אולם מהר מאד התברר שלא ניתן לנתק את הדיון במעשי הרצח מהדיון הרחב בתופעת האלימות נגד נשים במשפחה. לפיכך, נקודת המוצא לדיון על

¹ מאוחר יותר באותו חודש נרצחו נשים נוספות ומניין הנרצחות עלה ל-26 בשנת 2018.

הנתונים המוצגים כאן היא כזו שמכירה בכך כי פתרון מערכתי שמטרתו לצמצם את מספר הרציחות של נשים בידי גברים הקרובים להן, יהיה כרוך גם בהתמודדות עם מגוון סוגיות של אלימות נגד נשים ואלימות בכלל.

המסמך מורכב משבעה פרקים, כל אחד מהם עוסק בהיבט אחר של הנושא:

פרק א' עוסק בגבולות המסמך ובהגדרות למושגים אלימות מגדרית ואלימות במשפחה.

פרק ב' מציג ריכוז נתונים עדכניים לגבי אלימות נגד נשים בתוך המשפחה בישראל.

פרק ג' מתאר את דרכי ההתמודדות עם תופעת האלימות נגד נשים בישראל: בחלקו הראשון נקודות ציון מרכזיות בזמן בהתייחס לטיפול באלימות נגד נשים בישראל, ובחלקו השני פירוט מענים מרכזיים הקיימים כיום לטיפול בישראל בנושא אלימות נגד נשים (לרבות אלימות במשפחה ככלל).

פרק ד' מציג תובנות ממיפוי ראשוני של כלל בעלות ובעלי העניין בזירה. רשימה מפורטת של תוצאות המיפוי מופיעה **בנספח א**. חשוב לציין כי רשימה זו אינה ממצה בהכרח, ואף עשויה להיות חלקית במובנים מסוימים, עקב הדינמיות של התחום בחברה האזרחית ובתקופה האחרונה במיוחד.

פרק ה' מציג סיכום של כלל התובנות על הטיפול באלימות כלפי נשים בתוך המשפחה בישראל, בהמשך לנתונים ולמענים הקיימים שהוצגו בפרקים הקודמים.

פרק ו' מציג בקצרה מספר מודלים מערכתיים לטיפול באלימות נגד נשים המיושמים בעולם.

פרק ז' משרטט כיווני פעולה שיוכלו לקדם שינוי רחב היקף בזירה זו. הפרק מבוסס על דיון משותף שהתקיים בשיתופים עם כעשרים נציגות ארגוני חברה אזרחית העוסקות במאבק באלימות מגדרית בישראל. חלק מן ההצעות שהועלו על ידי נציגות החברה האזרחית מתייחסות להרחבה או להעמקה של דרכי פעולה קיימות, וחלקן משנות באופן מהותי את השיח, השחקנים, ואת אופני הפעולה הנהוגים כיום. הפרק מציג את כל אלו באופן תמציתי ופורס לפיכך מגוון רחב של כיווני פעולה אפשריים שיוכלו לשמש בסיס לתהליכי תכנון של ארגונים ושותפויות בהמשך.

פרק א: גבולות והגדרות

בין אלימות במשפחה לאלימות מגדרית

אחד האתגרים בהתייחסות לתופעת האלימות נגד נשים טמון בהגדרת גבולות התופעה. אלימות מינית, אלימות פיזית, אלימות פסיכולוגית ואלימות כלכלית - כולם היבטים של אלימות נגד נשים, שמופיעים הן בתוך המשפחה והן מחוצה לה. סוגי אלימות אלו אינם חופפים תמיד אך גם אינם מוציאים זה את זה, ופעמים רבות מופגן יותר מסוג אלימות אחד כלפי אותה אישה. מאחר שהגדרת היקף התופעה מגדירה את אופי הטיפול בה, את הערכת כמות הנפגעות ואת היקף המשאבים הנדרשים להתמודדות איתה, לשאלת גבולות התופעה ואופני הגדרתה יש לפיכך משמעות רבה.

אמנת איסטנבול, **האמנה האירופאית בדבר מניעה ומאבק באלימות נגד נשים ואלימות במשפחה**, מציעה בעניין זה מספר הגדרות יסוד מרכזיות ומבחינה בין: "אלימות נגד נשים" (violence against women), "אלימות במשפחה" (domestic violence), ו"אלימות מגדרית" (gender-based violence). מושגים אלו מתוארים באמנה על ידי טווח רחב של תופעות ואירועים הכוללים אלימות פיזית, מינית, כלכלית ופסיכולוגית, בעלי מכנה משותף ברור: כולם מתייחסים למעשים של פגיעה המופנים כמעט תמיד רק כלפי נשים, נערות וילדות ו/או ילדים, ומקורם בהעדר שוויון מגדרי ופערי כוח חברתיים בין הצד התוקף לצד הנפגע. רוב האלימות מתרחשת בזירה המשפחתית, ומכאן השם

"אלימות במשפחה". לעיתים מתקיימת האלימות מחוץ לגבולות המשפחה, ומופעלת כנגד נשים רק משום שהן נשים, או שנשים הן הנפגעות העיקריות ממנה באופן מובחן, ולכן היא נקראת "אלימות מגדרית" או "אלימות נגד נשים".²

בישראל ניתן למצוא הגדרות שונות לתופעה, המערבבות בין המושגים. כך למשל במילון המושגים של [אינפומד פורטל הרפואה של ישראל](#) מוגדר המושג "אלימות נגד נשים" כתרגום של המושג domestic violence, ובהתאם מתואר כ- "יפוס התנהגות מתמשך של בן הזוג המתבטא בתקיפה, כפייה, הפחדה, טרור ויישום טכניקות שונות של שליטה אשר מתרחש בתכיפות יומית. התנהגות מכוונת להשיג שליטה, צייתנות וכניעה של בת הזוג".

לעומת זאת, "תכנית הפעולה ליישום המלצות הוועדה הבין-משרדית" משנת 2017, משתמשת בהגדרה המבוססת על הגדרות ה-OECD ואמנת איסטנבול, אך אינה מתייחסת במפורש להקשר המגדרי, או לפגיעה ייחודית בנשים, ככתוב: "אלימות היא כל פעולה הנעשית מתוך כוונה לפגוע בזולת או נתפסת ככזו. אלימות מאופיינת ברצף של התנהגויות מתעללות ובהסלמה בחומרת ההתנהגויות. אלימות במשפחה מתקיימת במסגרת המשפחה ובהקשר ליחסים שבתוכה לרבות בני זוג או שותפים לחיים בהווה ובעבר ופגיעה ע"י בן משפחה מורחבת".

כך או כך, בין אם זו אלימות מגדרית, אלימות נגד נשים או אלימות במשפחה, בקרב העוסקות בתחום ישנה הסכמה כי סוגים שונים של ביטויי אלימות נמצאים בתוך מרחב התופעה, ביניהם:³

- **אלימות גופנית** – פגיעה בגופה של אישה באמצעות הפעלת כוח פיזי כגון מכות, בעיטות ואגרופים ולעיתים באמצעות חפצים שונים כולל נשק. הפגיעות גורמות לנזקים מידיים ומתמשכים, לנכות ואף למוות.
- **אלימות מינית** – התייחסות אל אישה כאל אובייקט מיני, ביצוע מעשים מגונים, קיום יחסי מין באיום, בסחיטה, בכפייה ובאלימות בניגוד לרצונה של האישה, או בזמנים/מצבים המסכנים את בריאותה.
- **אלימות נפשית** – מאופיינת באלימות מילולית, בהפחדה ובאיומים, בגינוי ובביקורת לגבי התנהגות האישה, יכולותיה, תפקודה כאם ובריאותה הנפשית.
- **בידוד חברתי** – מניעת קשרים חברתיים ומשפחתיים, מניעת יציאה לעבודה ו/או ללימודים, הגבלת היציאה מהבית, ליווי האישה לכל מקום וניהול שיחות במקומה.
- **אלימות כלכלית** – מניעת יציאה של אישה לעבודה או שליטה על משכורתה, מניעת צרכיה הבסיסיים כגון כסף, מזון, תרופות או ביגוד, מניעת גישה להכנסות המשפחה, ו/או שליטה על המידה שבה היא יכולה לעשות את כל אלו.
- **הטרדה מאיימת** (stalking) – מושג הלקוח מעולם הציד ומתייחס למצב בו חיה אורבת לקורבנה. בהשאלה, מדובר בגבר האורב לאישה ועוקב אחריה. להטרדה מאיימת יש ביטויים מילוליים והתנהגותיים כגון חקירות, מעקבים, טלפונים והצקות שונות. התנהגויות אלה נובעות ממחשבות כפייתיות של חשדנות וקנאה, בשילוב עם תפיסה של בעלות ואדנות של הגבר על האישה.
- **אלימות רוחנית** – מופעלת בעיקר כלפי נשים דתיות או מאמינות, ומתייחסת לכל ניסיון לפגוע בעצמי הרוחני, בחיים הרוחניים וברוחה הרוחנית של האישה.⁴
- **אלימות הגירתית** – מושג המתאר תופעה מורכבת במסגרתה מאפשרת המדינה – באמצעות כלים רגולטוריים והסדרים משפטיים – אלימות של גברים ישראלים כלפי בנות-זוגם המהגרות.⁵
- **אלימות משפטית** – שימוש בזכויות חוקיות ובערכאות משפטיות לצורך התנגחות, התעללות ושליטה באישה, במסגרת הליכים משפטיים בענייני משפחה, בעיקר גירושין.⁶

² ראו [אמנת איסטנבול](#), סעיף 3.

³ ששת המושגים הראשונים, המוכרים יותר ומובנים מאליהם יחסית, מוגדרים כאן בהתבסס על הגדרות המושג "אלימות נגד נשים" בפורטל הרפואה אינפומד; שלושת המושגים הנוספים התווספו בשנים האחרונות, וראו בהתאם מקורות בהפניות הבאות.

⁴ דהאן ניקול וציפי לוי. [התעללות רוחנית: המשגה ראשונית בעקבות קבוצה טיפולית חרדית](#). חברה ורווחה ל"א 1 (מרץ 2011): 7-27.

⁵ הדר דנציגר-זנברג ונעמי לבנקרון. [אלימות הגירתית](#). עיוני משפט לז (2015), 341-387.

⁶ [אלימות משפטית בהליכי משפחה](#) - מתוך אתר משרד המשפטים

אל מול מגוון התופעות המתוארות לעיל, חשוב לציין כי משרד העבודה והשירותים החברתיים (להלן משרד הרווחה) שהוא הגוף הממשלתי המרכזי העוסק בתחום, אינו מתייחס בתכניותיו למושג "אלימות מגדרית" על מגוון צורותיה, אלא מכיר ועוסק רק ב"אלימות בתוך המשפחה" המופעלת כלפי נשים (כולל נערות וילדות), נערים וילדים, קשישים/ות, וכן גברים שנפגעים בהקשר זה.

פרק ב: ריכוז נתונים עדכניים

אלימות נגד נשים בישראל בדגש על אלימות במשפחה

בהמשך לדיון לעיל במורכבות הגדרת התופעה, חשוב לסייג כל ניסיון להציג נתונים על אלימות נגד נשים בתוך המשפחה, וזאת בשל שני קשיים מרכזיים:

1. מרבית הדו"חות אינם מפרטים לאלו סוגים של אלימות הם מתייחסים, ולכן סביר שהם מציגים מידע חסר בנוגע להיקפי התופעה. נדמה כי עיקר הדיווחים מתייחסים לאלימות פיזית ואולי גם מינית, כאשר שאר סוגי האלימות אינם נספרים - אם משום שאינם מדווחים, או שאינם מוכרים מספיק עדין.
2. גופים שונים מציגים נתונים המבוססים על מקורות מידע שונים, שיטות שונות של איסוף מידע, והגדרות שונות. על כן הנתונים אינם בני השוואה ונוצר קושי ליצור תמונה כוללת.

על פי משרד הרווחה, ב-2015 התקבלו 14,136 פניות חדשות למרכזים לטיפול באלימות במשפחה ברשויות המקומיות וטופלו בהם 10,686 פונים/ות: 65% מהם נשים. ב-14 מקלטים ברחבי הארץ שהו באותה שנה 738 נשים נפגעות אלימות ועמן 989 ילדיהן. 41% מהן ערביות ו-24% עולות. רוב הנשים ששהו במקלטים סבלו מאלימות מתמשכת ורק 6% מהן הגיעו למקלט לאחר אירוע אלימות חד פעמי. כ-17% מכלל הפניות למרכזי מניעה וטיפול באלימות במשפחה של משרד הרווחה בשנת 2015 היו של עולים. מקרב העולים שטופלו במרכזים 71% הן נשים, 26% גברים ו-3% ילדים. עוד עולה מהנתונים כי בשנת 2015 טופלו למעלה מ-1,200 משפחות ערביות ב-29 מרכזים ייעודיים שמפעיל משרד הרווחה בחברה הערבית, אשר היוו 13% מכלל המשפחות המטופלות במרכזי המשרד.

במוקד 118, מוקד טלפוני לטיפול בפניות הציבור בנושאי רווחה שמפעיל משרד הרווחה 24 שעות ביממה, התקבלו בשנת 2015 1,340 פניות טלפוניות בעניין אלימות במשפחה, מהן 923 פניות מנשים שדיווחו על אלימות מצד בני זוגן, ו-69 פניות מגברים שדיווחו על אלימות מצד בנות זוגם.

בשנת 2015 שהו 31 נשים ו-73 ילדים ב-12 דירות מעבר שיקומיות שמפעיל משרד הרווחה ברחבי הארץ, המיועדות לנשים שסיימו את שהותן במקלט וזקוקות למסגרת טיפולית המשכית, בדגש על שיקום והתחלה מחדש בכל תחומי החיים.

בשירות המבחן למבוגרים במשרד הרווחה התקבלו בשנת 2015 4,420 הפניות לתסקירים לצורך אבחון והערכת סיכון בעבירות אלימות במשפחה, המהוות כ-21% מכלל הפניות לשירות. כ-3,200 מהן (72%) היו בעבירות של אלימות מצד בן הזוג, והיתר בעבירות אלימות כלפי ילדים, הורים ועבירות אחרות במסגרת המשפחה.

באותה שנה טיפל שירות המבחן במשרד הרווחה בכ-1,200 צווי מבחן בתחום האלימות במשפחה. צו מבחן הוא תקופת ניסיון לאדם הנמצא אשם בדיון, שעיקרה מענה טיפולי ולא ענישתי. צווים אלו כללו כ-300 גברים במסגרת 22 קבוצות טיפוליות ייעודיות לגברים הנוהגים באלימות כלפי בנות זוגם. כמו כן טיפל המשרד בכ-30 גברים הנתונים במעצר בית בגין עבירות אלימות כלפי בנות זוגם במסגרת שלוש קבוצות טיפוליות ברחבי הארץ.

כ-70 גברים נוספים טופלו בבית נועם, מסגרת טיפולית אינטנסיבית יומית שמפעיל המשרד המאפשרת גם הלנה, ועוד כ-70 גברים טופלו במסגרת תכנית "דיאלוג מחדש".

במערכת הבריאות דווחו ב-2015 4,912 מקרים של אלימות במשפחה ותקיפה מינית של נשים ונערות שקיבלו טיפול בבתי החולים, בקופות החולים ובתחנות לבריאות המשפחה. **סיבת הפגיעה השכיחה ביותר הייתה התעללות פיזית, ואחריה התעללות נפשית.** בקרב בנות 13-18 הסיבה השכיחה ביותר הייתה תקיפה מינית כאשר מחצית ממקרי התקיפה היו בתוך המשפחה. הסיבה הרווחת בקרב בנות 65 ומעלה הייתה התעללות פיזית.

על פי נתוני **איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית**, ב-2015 התקבלו 9,197 פניות חדשות, 87% מהן מנשים, נערות וילדות. למעלה מרבע מהפגיעות בהן דווחה זהות התוקף, התבצעו על-ידי בן משפחה.

לפי נתוני השנתון הסטטיסטי של **משטרת ישראל**, בתקופה שבין 2007-2016 נפתחו 169,031 תיקים בגין תלונות נשים על עבירות אלימות במשפחה. **מספר התיקים שנפתחים בעבירות אלו עולה על פי רוב מדי שנה בשנה, בהיקפים דומים לשיעור גידול האוכלוסייה בישראל.**

אם כן, כמה נשים בישראל נפגעות ממכלול סוגי האלימות?

פרסומי **מדד האלימות של ויצ"ו** לשנים 2016-2017 מציינים כי על פי הערכות גורמי הרווחה, בישראל חיות כיום כ-200,000 נשים מוכות (המינוח במקור).
 מנתוני **איגוד מרכזי הסיוע** עולה כי אחת מכל שלוש נשים עוברת פגיעה מינית בחייה. לנתונים אלו יש להוסיף את ההערכות לפיהן רק אחת מכל ארבע נשים שנפגעות מאלימות פיזית, ואחת מכל עשר נשים שנפגעות מאלימות מינית, מדווחת על כך לגורם מטפל.
 עוד יש להוסיף נשים שסובלות מאלימות שאינה פיזית, כמו אלימות כלכלית, אלימות נפשית, אלימות משפטית, אלימות רוחנית - **תופעות שאינן נספרות ומתועדות כמעט; וכן אוכלוסיות שאינן מדווחות** כמו מבקשות מקלט ומהגרות עבודה.
 בין אלו לאלה נגיע ככל הנראה למספר גבוה מאד של נפגעות, שהוא עדין בגדר נעלם.

נתונים לגבי רצח נשים בישראל

בהעדר מקור נתונים משותף לרשויות השונות, הנתונים שלהלן מתארים את התופעה מנקודות מבט שונות, בהתאם למקור ממנו נלקחו.

לפי דו"ח של **מרכז המידע בכנסת** בתשע השנים שבין 2007-2016, נרצחו 126 נשים בידי בני זוגן בהווה או בעבר. על פי נתונים של **פרויקט "תזכור"** בין השנים 2008-2018 נרצחו 218 נשים על רקע מגדרי, לא כולן על ידי בני הזוג.

על פי **נתוני המשטרה** בשנים 2013-2016 היו בישראל 113 נשים שנרצחו על רקע פלילי. 51% מהן נרצחו בידי בני זוגן או על ידי קרוב משפחה אחר. 53% מכלל הנרצחות לא יהודיות. שיעור זה גבוה במידה ניכרת משיעורן של נשים לא יהודיות באוכלוסייה בישראל. כשליש מהנשים שנרצחו בידי בני זוגן התלוננו במשטרה טרם האירוע על אלימות במשפחה.

בשנתיים שבין 2015-2016 כמעט מחצית מן הנשים שנרצחו בידי בני זוגן היו מוכרות למשטרה על רקע של אלימות במשפחה. כמו כן, כמחצית מהנשים שנרצחו בידי בני זוגן היו מוכרות לשירותי הרווחה, אם כי אין בהכרח חפיפה בין השניים. כלומר, לא כל אישה שהייתה מוכרת למשטרה, מוכרת גם לרווחה ולהיפך.

הנתונים שהוצגו עד כה הם למעשה נתונים העוסקים במקרים בהם ניסיון רצח הסתיים במות האישה. לפיכך, כדי להבין את היקף התופעה יש חשיבות גם לנתונים על כלל הניסיונות לרצח שיוצגו להלן:

- בשנים 2007-2016 נפתחו במשטרת ישראל 238 תיקים בגין ניסיון לרצח של אישה, שלא על רקע פעילות איבה או אירועים ביטחוניים.
- בשנים 2015-2016 חלה עלייה של כ-67% במספר התיקים שנפתחו בגין ניסיון רצח של נשים (ללא פעולות איבה ואירועים ביטחוניים) לעומת מספרם הממוצע בשנים 2007-2014.
- כמחצית מהקורבנות בעבירת ניסיון לרצח של אישה הן נשים ערביות. משטרת ישראל לא העבירה נתונים בדבר קורבנות עולות (אין פילוח על פי ארץ מוצא).

נקודה מעניינת שעולה מניתוח הנתונים בהקשר זה היא שבשליש מכלל התיקים של ניסיון לרצח של אישה החשוד הוא בן משפחה, כאשר ב-62% מהם מדובר בבן זוג. לעומת זאת, בכמחצית מתיקי הרצח (כלומר ניסיונות ש'הצליחו') החשוד הוא בן זוגה של הנרצחת. ניתן לומר אם כך, כי בפועל הסכנה האורבת לנשים מבני זוגן גדולה יותר מזו הנשקפת להם מבני משפחה אחרים.

להלן טבלה ובה ריכוז ופילוח של הנשים שנרצחו על ידי בן זוג לפי שנים:⁷

שנתיים	מס' נשים שנרצחו	יהודיות וותיקות	יוצאות מדינות חבר העמים	יוצאות אתיופיה	ערביות	נשים זרות שנרצחו
2013	10	5	4	0	1	5
2014	10	2	4	1	3	0
2015	11	3	3	1	4	1
2016	8	3	2	0	3	0

נתונים על כליאה וענישה

כדי להדגים את היקפי הכליאה והענישה של עבריינים עם רקע של אלימות במשפחה נביא את נתוני השב"ס: בשנת 2016 היו כלואים בבתי-הסוהר 2,262 אסירים המסווגים כבעלי פרופיל אלימות במשפחה (לרבות עבירות אלימות כלפי ילדים). מתוכם 1,650 שפוטים ו-612 עצורים שטרם נגזר דינם.

יודגש, כי האסירים מסווגים כאסירי אלימות במשפחה אם העבירה אותה ביצעו קשורה ישירות לאלימות במשפחה, או אם ביצעו עבירה אחרת אבל קיים מידע לפיו הם בעלי פרופיל של אלימות במשפחה.

98% מהאסירים המסווגים כאסירי אלימות במשפחה הם גברים, כ-55% מהאסירים בעלי פרופיל אלימות במשפחה הם יהודים, כ-38% הם מוסלמים והיתר בני דתות אחרות.

⁷ מתוך הדו"ח: "רצח וניסיונות לרצח של נשים בדגש על רקע של אלימות במשפחה", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2017

לסיכום פרק זה של ריכוז הנתונים:

- ההערכה הרווחת היא כי כ- 200,000 נשים בישראל הן נפגעות אלימות פיזית, אולם מאחר ואין בנמצא מספיק נתונים על מספר הנשים הנפגעות מסוגים נוספים של אלימות - מינית, כלכלית, משפטית, פסיכולוגית ואחרות - ובנוסף רק רבע מנפגעות האלימות מדווחות לרשויות על הפגיעה, נראה כי מספר הנשים החשופות לאלימות גבוה באופן משמעותי.
- על סמך הנתונים הקיימים - אין עדות לירידה עקבית בנתוני אלימות ובנתוני רצח נשים לאורך השנים.
- בולטת בחסרונה העדרה של מערכת נתונים אחידה ומשותפת של כלל הרשויות העוסקות בנושא, שתאפשר קבלת תמונה ברורה ומקיפה.

פרק ג': דרכי התמודדות עם תופעת האלימות נגד נשים בישראל

נקודות ציון מרכזיות בזמן בהתייחס לטיפול באלימות נגד נשים בישראל

פרק זה שם דגש על טיפול רשויות המדינה באלימות נגד נשים בישראל, אך חשוב לציין כי רבים מהמהלכים המתוארים כאן הם למעשה תוצאה של לחץ ושיתוף פעולה מצד גורמים אזרחיים שונים. כמו כן יישומים שונים של הטיפול, כמו למשל הפעלת מקלטים לנפגעות אלימות, נעשים בפועל על ידי ארגונים חברתיים. לאור זאת, חשוב להכיר בתפקידים המרכזי של החברה האזרחית והארגונים החברתיים בזירה זו, כפי שניתן לראות מהשתלשלות האירועים שיתוארו להלן על פני ציר הזמן.

המקלט הראשון לנשים נפגעות אלימות במשפחה הוקם ב-1977, ביוזמה עצמאית של חמש נשים פעילות ציבור. עד סוף 1984 הוקמו שלושה מקלטים נוספים, כולם על-ידי ארגוני מגזר שלישי. בשנים הראשונות מעורבות המדינה במקלטים הייתה נמוכה, והתבטאה בעיקר בהפניית נשים שנזקקו לטיפול, או בהרחקת גברים אלימים מהמקום. עם השנים הלכה וגברה מעורבות שירותי הרווחה בתקצוב המקלטים, וכן בפיקוח עליהם.

בשנת 1983 הוקם המרכז הראשון לטיפול בנשים נפגעות אלימות על ידי נעמת. הביקוש לשירות היה גדול מאד ובעקבותיו נפתחו מרכזים נוספים. ב-1986 הוקמה קבוצה טיפולית ראשונה לגברים. גם כאן, עד תחילת שנות ה-90 רוב הפעולות בנושא נעשו על ידי ארגוני מגזר שלישי, תוך התערבות ממשלתית נמוכה.

נקודת המפנה התרחשה ב-1986 אז מינה היועץ המשפטי לממשלה ועדה בין משרדית בראשות יהודית קרפ לנושא אלימות במשפחה. הועדה הגישה דו"ח מסכם באוקטובר 1989 ובו המלצות בארבעה תחומים:

1. המלצות למשטרה כרשות חוקרת ותובעת
2. המלצות לפרקליטות כרשות תובעת ומערערת
3. המלצות נלוות לשיתוף פעולה בין מערכתי ולחינוך מערכות האכיפה
4. המלצות לתיקוני חקיקה

משרדי הממשלה השונים החלו ביישום המלצות הועדה, ומאז 1990 מתקיים עיסוק מסודר ונרחב בנושא של הרשויות השונות, כולל חקיקה, אכיפה ומענים טיפוליים.

בשנת 1991 נחקק [החוק למניעת אלימות במשפחה](#). חוק זה מעניק הגנה לאדם החווה במסגרת משפחתית אלימות קשה - פיזית או נפשית - ובעקבות כך פונה לבית משפט לשם קבלת הגנה לעצמו וליתר בני המשפחה. החוק אינו עוסק באופן ספציפי באלימות כלפי שנים.

ב-1991 הוקם בחיפה המרכז הראשון לטיפול באלימות במשפחה בחסות המדינה.

ב-1995 הוקמה ועדה נוספת לבדיקת המענים לאלימות במשפחה. [דו"ח הועדה](#) הוגש בשנת 1998.

ב-1998 נחקק [החוק למניעת הטרדה מינית](#) - החוק מגדיר חמישה סוגי התנהגות המהווים הטרדה מינית וקובע שהתנהגות כזו היא בגדר עבירה פלילית שעונשה מאסר, ועוולה אזרחית המאפשרת לבית המשפט לפסוק פיצוי ללא הוכחת נזק.

עוד שינוי משמעותי שחל במהלך שנות ה-90 היה הקמתם של מקלטים נוספים לנשים נפגעות אלימות במשפחה, לראשונה כשיתופי פעולה בין ארגוני החברה האזרחית ומשרד הרווחה. החל משנת 2001 אוישו המקלטים בצוות בכל שעות היממה ובכל ימות השנה, דבר שאפשר קליטה וטיפול בנשים נפגעות אלימות וילדיהן "מסביב לשעון".

בשנת 2002 התפרסם דו"ח מבקר המדינה ובו [פרק על הטיפול בנושא אלימות במשפחה](#). בעקבות הדו"ח הוחלט על הקמת ועדה שתתכנס לאחר כל מקרה של רצח אישה לדיון והפקת לקחים. החל משנת 2004 פועלת ועדה זו באחריות מנכ"ל משרד הרווחה, בשיתוף עם המשרד לביטחון הפנים, משטרת ישראל, משרד החינוך, משרד הבריאות והרשות המקומית אשר בתחומה היה האירוע, במטרה להפיק לקחים לגבי טיפולה של לשכת הרווחה במשפחה טרם הרצח. יודגש כי לוועדה אין מעמד סטטוטורי, אין לה סמכויות מוגדרות וברורות ואין לה נוהל עבודה כתוב ומוגדר (על פי מרכז המחקר והמידע של הכנסת). כמו כן הוועדה עוסקת רק במקרים של רצח נשים בידי בני זוג, ואינה עוסקת ברצח נשים בידי בני משפחה אחרים, אף שגם מקרים אלו מתרחשים לעיתים על רקע מגדרי. בנוסף, הוועדה אינה עוסקת במקרים של גברים שהיו בקשר חד מיני ונרצחו בידי בני זוגם, ואף לא במקרים שבהם האישה הנרצחת הייתה חסרת מעמד חוקי בישראל, כיוון שאין לה מנדט לכך.

אחד התוצרים העיקריים של עבודת הוועדה הוא החלתו של נוהל עבודה משותף עם משטרת ישראל, המכונה "[נוהל טיוב התיאום בין משרד העבודה והשירותים החברתיים ומשטרת ישראל בתחום אלימות במשפחה, בדגש על נשים בסיכון גבוה](#)".

בשנת 2009 משרד העלייה והקליטה כתב [דו"ח בנושא רצח נשים יוצאות אתיופיה](#), בו הופיעו בין היתר המלצות ליישום. מדו"ח מבקר המדינה שנכתב שנתיים לאחר מכן [עולה כי המלצות אלו לא יושמו](#).

בדצמבר 2012 פורסם דו"ח מבקר המדינה ובו פרק על [פעילות רשויות מקומיות למניעת אלימות בין בני זוג ולטיפול בנפגעה](#). בין השאר צוינו בדו"ח העדרו של גוף מתכלל לטיפול בנושא אלימות במשפחה, הצורך בתוכניות חינוך והסברה לשם מניעה של התופעה, הצורך בפיתוח מענים רגישים תרבותית לאוכלוסייה הערבית, ושיפור העבודה בין הרווחה למשטרה.

במהלך השנים 2012 - 2014 התקיים מהלך רחב של החברה האזרחית לכתיבת [תכנית פעולה כוללת ליישום החלטה 1325 של מועצת הביטחון באו"ם בישראל](#)⁸. החלטה זו מכירה בחשיבות תפקידן של נשים במניעת סכסוכים אלימים וקובעת את חובת המדינות החברות באו"ם לשלב נשים בכל מוקדי קבלת ההחלטות, בייחוד אלו העוסקים בסוגיות של ביטחון ושלום. יותר מ-70 מדינות בעולם גיבשו תכנית פעולה לקידום החלטה זו, ובמקרים רבים כללו גם

⁸ הפרויקט ליצירת תכנית הפעולה הכוללת הובל על ידי איתך-מעני משפטניות למען צדק חברתי, מרכז שוות במכון ון ליר, וארגון אנו, ולקחו בו חלק למעלה מ-40 ארגוני נשים וארגוני זכויות אדם, נשות אקדמיה, ופעילות פמיניסטיות.

התייחסות לפעולות המכוונות למיגור האלימות נגד נשים. גם בתכנית שנכתבה בישראל על ידי ארגוני החברה האזרחית, פרק אחד עוסק במאבק באלימות כלפי נשים בתוך המשפחה, וחלקים ממנו אף הוצגו לכנסת במאי 2014, במסגרת ניסיונות שנעשו אז [לקדם הקמת רשות לאומית להתמודדות, טיפול ומניעת אלימות במשפחה וכנגד נשים](#).

ישראל הטמיעה בחוק את החלטה 1325 בתיקון לחוק שיויו זכויות האישה. עם זאת אין עדיין תכנית פעולה פורמלית ליישום ההחלטה.

באוקטובר 2014, לאחר דיון שנערך בראשות השר לביטחון פנים ושר העבודה והרווחה והשירותים החברתיים, הוחלט על הקמת ועדה בין-משרדית לטיפול בתופעת האלימות במשפחה. מטרת הוועדה הייתה לגבש המלצות לטיוב הטיפול המערכתי בתופעה.

בדצמבר 2014 התקבלה בממשלה [החלטה מספר 2331](#). העוסקת בקידום שוויון מגדרי ובהטמעת חשיבה מגדרית. ההחלטה מתייחסת, בין השאר, להקמת צוות בין משרדי לגיבוש תכנית פעולה כוללת לקידום שוויון מגדרי, אשר יעסוק גם בחיזוק הביטחון של נשים והגנה עליהן מפני סוגי האלימות השונים המופנים נגדן. צוות זה לא הוקם עד היום.

בסוף שנת 2014 החלה את עבודתה וועדה בין משרדית לטיפול בתופעת האלימות במשפחה. בראשה עמד המשנה למנכ"ל המשרד לביטחון הפנים, והיא הגישה את המלצותיה ביוני 2016. המלצותיה העיקריות של הוועדה נוגעות לצורך בשיתוף פעולה בין גורמי המקצוע המעורבים בטיפול בנפגעי האלימות במשפחה, כבסיס לשיפור המענה הלאומי בהתמודדות עם התופעה. שיתוף הפעולה נדרש הן בעניין העברת המידע בין הגופים השונים, והן לתכלול ושיפור הרצף הטיפולי של המעורבים במעגל האלימות.

בנוסף, זיהתה הוועדה מספר חסמים בעניין הטיפול בתופעת האלימות במשפחה, ברצח נשים ובטיפול בנשים מאוימות ברמת סיכון גבוהה:

- חסמים ארגוניים וחוקיים שבעטיים מידע שעשוי להיות רלוונטי לטיפול במשפחה המעורבת במעגל האלימות, אינו מגיע כלל אל גורמי הטיפול והאכיפה
- קושי באיגום מידע ובהעברת מידע בין הגורמים הרלוונטיים, שאינם קשורים בהכרח במגבלות החוק
- היעדר גורם מתכלל ברמה המקומית וברמה הארצית, וטיפול המפוזר בין גורמים מטפלים
- קיומם של שלושה גורמים שונים להערכת מסוכנות שאינם מתואמים ביניהם (משטרה, רווחה ובריאות) ואינם פועלים מתוך רגישות תרבותית למגזרים ייחודיים
- חוסר בפתרונות הגנה לנשים שהמקלטים אינם מספקים מענה מתאים עבורן, בהן נשים בסיכון גבוה ומתמשך אשר אינן מעוניינות להישאר במקלט
- היעדר נוהל לטיפול במצבים בהם בן זוג ששהה במאסר בגין ביצוע עבירת אלימות במשפחה משתחרר ממאסר ברמת מסוכנות גבוהה ועלול לשוב לבצע עבירת אלימות במשפחה, מבלי שקיים נגדו צו הגנה, וכן קושי באיתור ובזיהוי של הפרות צווי הגנה.

בעקבות המלצות הוועדה הוקמה וועדה בין משרדית נוספת ליישום ההמלצות בהובלת משרד הרווחה. בוועדה זו פעלו עשרה צוותים שהמלצותיהם הוגשו ביוני 2017. הצוותים התייעצו בין השאר עם ארגוני מגזר שלישי הפועלים בשטח וכתבו תכנית חומש, שעלותה מוערכת בכ-250 מיליון ₪ בפריסה לחמש שנים. ההמלצות התקבלו על ידי הממשלה כתוכנית לאומית, אך לא נקבעו מקורות תקציביים למימושו. משרד הרווחה, אשר מופקד על יישום התוכנית, פועל, בשיתוף הגורמים הרלבנטיים האחרים, לגיבוש תכנית תעדוף ותקצוב של סעיפי התוכנית השונים. לדברי המשרד, החל משנת 2019 הכוונה היא לכלול את עלות התוכנית במסגרת בסיס התקציב של המשרד.

לצד הסעיפים המפורטים בתוכנית של משרד הרווחה, התייחסו המלצות וועדת היישום גם לכמה תיקוני חקיקה למשל, הוספת אלימות כלכלית לחוק למניעת אלימות במשפחה. יש לציין כי ככל שתקודם חקיקה כזו, יישומה כרוך בעלויות תקציביות, אשר לא ברור האם נלקחו בחשבון במסגרת חישוב העלויות הנוכחי של המשרד.

בחודש יולי 2017 אושר תיקון מס' 2 לחוק שירותי רווחה (מענק הסתגלות לנשים ששהו במקלט לנשים מוכות), אשר מגדיר סל שיקום לנשים מוכות ששהו במקלטים. החלו תהליכים ליישום החוק, אך הוא עדיין לא מיושם במלואו.

היבט נוסף של העיסוק בנושא קורבנות אלימות במשפחה נוגע לטיפול במהגרות ומהגרים חסרי מעמד בישראל. דו"ח עדכני משנת 2018 של **מוקד הסיוע לפליטים ולמהגרים ושל המרכז לסיוע משפטי לעולים**, מציין כי בשנת 2007 פורסם בישראל נוהל מיוחד המאפשר למהגרות ולמהגרים חסרי מעמד, שסובלים מאלימות במשפחה ונשואים לאזרח ישראלי שמתעלל בהם, לזכות במעמד של תושבות קבע. עד אז, מהגרות שעזבו את בעלן המתעלל טרם סיום ההליכים לקבלת אזרחות עמדו בפני גירוש מישראל, כיוון שמעמדן היה תלוי בנישואיהן לגבר ישראלי. הדו"ח עוקב אחר יישום הנוהל לאורך השנים ואחר פעולותיהם של ארגונים חברתיים שפעלו לקדם את המענים לנשים מהגרות. הדו"ח קובע כי על אף הנוהל, לא חל שיפור במעמדן של מהגרות נפגעות אלימות, וכי בשנים האחרונות הרשויות מקשות אף יותר על הישארותן בישראל של מהגרות שעוזבות את בן זוגן הישראלי עקב אלימות.

לסיכום פרק זה של סקירה היסטורית מקוצרת:

- ניתן לומר כי בארבעים השנים האחרונות חלה התפתחות גדולה בנושא טיפול המדינה באלימות נגד נשים ואללימות במשפחה בישראל.
- ישנה חקיקה מתקדמת בנושא ועיסוק מתמשך בוועדות ממשלתיות.
- ישנה פעילות ענפה וחלוצית בחברה האזרחית אשר מובילה למהלכים משמעותיים במגזר הציבורי.
- עם זאת, רבים מהפערים המופיעים בדו"חות שונים מעשרים השנים האחרונות חוזרים על עצמם, ונראה שטרם נמצאה הדרך הנכונה לפתור את הבעיות הקיימות.
- כמו כן, ניכר כי לא מושקעים המשאבים המתאימים על מנת להתמודד עם הנושא.

מענים קיימים לטיפול באלימות נגד נשים בישראל

פרק זה עוסק במענים לאלימות נגד נשים ואללימות בתוך המשפחה הקיימים בישראל כיום, שהיקפם כאמור התרחב בצורה משמעותית עם השנים: בסה"כ פועלים כיום בארץ 110 מרכזים לטיפול באלימות במשפחה, קוים חמים לפנייה לסיוע, מקלטים ודירות קלט, וכן מגוון גדול של תכניות לטיפול ושיקום. עם זאת, עדיין קיימים פערים רבים בטיפול בנושא, כפי שניתן היה לראות מהנתונים שהוצגו בפרק הקודם, וכפי שיתואר עוד בהמשך.

להלן תיאור המענים העיקריים הקיימים כיום לטיפול בנושא בדגש על מענים במעורבות גבוהה של המדינה - אם כאלו שהמדינה מבצעת בפועל, או כאלו שהיא מממנת או שותפה במימנם, גם אם הביצוע בפועל נעשה על ידי גופי מגזר שלישי (המיפוי מבוסס בעיקר על **דו"ח מרכז אדווה משנת 2017**, שעסק בניתוח התקציבים המיועדים לתחום).

ענישה

דרך מרכזית לענישה על אלימות היא באמצעות כליאה. זהו מענה יקר ואין בידינו נתונים להערכת מידת האפקטיביות שלו במניעת אלימות חוזרת ובשיקום האסירים. בשל עלותו הגבוהה זהו הסעיף שבו מושקע החלק הגדול ביותר בכלל התקציבים המושקעים בנושא בישראל.

בדו"ח של מרכז אדווה מוצגת הערכה כי ב-2015 עלות תקציב הכליאה בגין עבירות של אלימות במשפחה עמד על 275 מיליון שקלים. לא נכללות בנתון זה עלויות כליאה בגין עבירות של אלימות מינית או אלימות מגדרית מחוץ למשפחה. לשם השוואה, תקציב המקלטים והמרכזים לטיפול באלימות במשפחה הגיע על פי דו"ח זה לכ-60 מיליון שקלים.⁹

ההשקעה הכספית הגבוהה בענישה אין משמעה כי היקפי הכליאה מספקים מענה מקיף לכל מקרי האלימות במשפחה. לשם המחשה - בין החודשים ינואר עד אוקטובר 2016 נפתחו במשטרה 18,907 תיקים בגין תלונות על אלימות בין בני זוג, בכשני שלישים מהם המתלוננות היו נשים, וכמעט 60% מהתיקים נסגרו (רובם בשל "חוסר ראיות" או "חוסר עניין לציבור").

טיפול והגנה

להלן תיאור המענים המרכזיים לטיפול והגנה על נשים נפגעות אלימות במשפחה:

מרכזים לטיפול באלימות במשפחה - ברשויות המקומיות פועלים 110 מרכזים לטיפול באלימות במשפחה, שלישי מהם הם מרכזים אזוריים. חלקם מופעלים על ידי המחלקות לשירותים חברתיים וחלקם, בפיקוח משרד הרווחה, מופעלים על ידי עמותות. בחלק קטן מהמרכזים קיימות גם יחידות לטיפול בפגיעות מיניות.

מקלטים לנשים - בישראל קיימים בסך הכול 14 מקלטים לנשים נפגעות אלימות, מהם שניים לנשים ערביות וילדיהן, שני מקלטים לאוכלוסייה מעורבת של יהודיות וערביות, ושני מקלטים לנשים דתיות וחרדיות וילדיהן. שאר המקלטים מיועדים לכלל האוכלוסייה. כל המקלטים מופעלים על ידי עמותות, בשיתוף ועבור משרד העבודה והרווחה ובפיקוחו המקצועי. המקלטים מתוקצבים באופן חלקי על ידי משרד הרווחה אך העמותות המפעילות זקוקות לגיוס כספים פילנתרופיים כדי להשלים את התקציב הנדרש להפעלת המקלטים. לצד מתן הגנה, המקלטים מספקים מכלול שירותים שמטרתם שיקום הנשים והילדים והכנתם לחיים נטולי אלימות בקהילה. ניתן לראות ירידה הדרגתית בשיעור הנשים ששהו במקלטים מתוך סך התיקים שנפתחו בגין תלונות של נשים על אלימות במשפחה: ממוצע של 5.4% בין השנים 2007-2012 לכ-4% בממוצע בין השנים 2013-2017. בהקשר זה חשוב לציין כי העלות של שהייה במקלט גבוהה פי 20 מהעלות של טיפול בקהילה.

קווי סיוע - משרד הרווחה מפעיל קו חירום ארצי בנושאים שונים, כולל אלימות במשפחה, הפועל 24 שעות ביממה בכל השפות. בנוסף מקיימים מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית קו סיוע כללי וקווי סיוע ייעודיים לנשים ערביות ולנשים דתיות.

עובדת סוציאלית משטרה במרכזים למניעת אלימות במשפחה - תכנית משותפת לעיר ללא אלימות, למשטרה, למדור לנפגעי עבירה במשרד המשפטים ולמשרד הרווחה. התכנית פועלת ב-30 יישובים ומטרתה התערבות על רקע הגשת תלונה על אלימות במשפחה ובסמוך לה. הוועדה לטיפול בתופעת האלימות במשפחה המליצה להרחיב אותה ל-100 יישובים.

עובדת סוציאלית עיר ללא אלימות במשטרה - מענה שגובש על מנת לחזק את הקשר והרצף הטיפולי החל מרגע הגשת התלונה במשטרה. המודל פועל במשותף עם משרד הרווחה והמשטרה ובמסגרתו העובדת הסוציאלית

⁹ הדו"ח מציין כי בהעדר מקור מרכזי לנתונים יש קושי במתן מספרים מדויקים. בנוסף מדובר על תקציבים ממשלתיים בלבד, בעוד שמקלטים וחלק מהמרכזים לטיפול באלימות מגייסים כספים גם ממקורות פילנתרופיים, ולכן סביר שהסכום האמיתי המושקע בטיפול בנשים גבוה יותר.

פוגשת את האישה עוד בתחנת המשטרה, מסבירה לה מה אפשרויות הטיפול בקהילה, מסייעת ביצירת קשר ובתיאום עם השירותים השונים, ומלווה את המעורבים באירוע במהלך שילובם בשירותי הטיפול. המודל הופעל ב-2016 ב-16 נקודות משטרה, כאשר ביולי 2017 הודיע המשרד לביטחון פנים על הרחבתו באמצעות גיוס של 30 עובדות סוציאליות נוספות, 10 מהן ביישובים ערביים.

עובדות סוציאליות בבתי החולים ובקופות החולים - במסגרת פרויקט למניעת אלימות במשפחה המשותף למשרד הבריאות ולמשרד הרווחה.

כלים להערכת מסוכנות - פותחו שלושה כלים שכאלה על ידי משרד הבריאות, משרד הרווחה והמשטרה. יש לציין כי הם אינם מתואמים ביניהם ולכן לא ניתן לגבש תמונת מצב אחידה על מידת המסוכנות של הפוגע ולספק טיפול מתאים.

ועדות מחוזיות - משרד הרווחה מפעיל שמונה ועדות מחוזיות משותפות עם שירות בתי הסוהר, הדנות בעניינם של אסירים המרצים את עונשם על עבירות אלימות במשפחה, גילוי עריות ובעניינין של משפחות נפגעי העבירה.

ועדות מחוזיות להערכת מסוכנות - 4 ועדות מופעלות ומתוקצבות על ידי משרד הרווחה בשיתוף משרד הבריאות.

צווי הגנה - בשנים האחרונות מוגשות בבית המשפט בין 8,000-9,000 בקשות בממוצע לשנה למתן צווי הגנה מכוח החוק למניעת אלימות במשפחה.

אזיקים אלקטרוניים - מאפשרים פיקוח אלקטרוני על מי שמצויים במעצר בית. השימוש באזיקים אלקטרוניים נכנס לשימוש באופן ניסיוני ב-2005 ואושר בחקיקה בשנת 2014. המכסה כיום לכלל הצרכים היא 750 איש בנקודת זמן. השימוש אינו ייחודי לעבירות אלימות נגד נשים.

לחצני מצוקה ואפליקציות חירום - המאפשרים לנפגעות דיווח מיידית על מצב סכנה. אישה שאינה מתאימה לשהייה במקלט ואין לה מענה חירום במימון ממשלתי, נאלצת לממן מכיסה הפרטי לחצן מצוקה שעלותו מאות שקלים בחודש. הוועדה לטיפול בתופעת האלימות במשפחה (2016) המליצה להרחיב את השימוש בלחצני מצוקה ואפליקציות חירום ולגבש קריטריונים לקביעת זכאות לאמצעים אלו.

פרויקט עיר ללא אלימות - מופעל ב-146 רשויות מקומיות. יש לציין כי התוכנית אינה עוסקת באופן ספציפי באלימות בתוך המשפחה, כלומר, מניעת אלימות במשפחה אינה מופיעה כאחת התוכניות המרכזיות של הפרויקט.

טיפול ושיקום בגברים פוגעים

מאמצי טיפול ושיקום נועדו לתת מענה לאלימות שכבר התרחשה, תוך מאמץ למנוע את הישנותה. קשה להעריך האם ניתן טיפול למניעת אלימות טרם התרחשה. טיפול ושיקום לגברים מתרחש בעיקר במסגרות של מאסר ובתקופה שלאחר מאסר, וכן במסגרת מרכזים לטיפול באלימות במשפחה. הפער בין מספר הגברים המטופלים למספר הנשים המטופלות, נוסף על הנתון לגבי היקף הנשים הנפגעות, מעלה שאלה לגבי מידת המענה שניתן בפועל ביחס לצורך. בנוסף לא נמצאו נתונים לגבי המידה שבה חוזרים גברים לפגוע בנשים גם לאחר השתתפות בטיפול.

מסגרות עבור גברים המורחקים מביתם - בישראל פעלו ב-2017 שתי מסגרות בלבד עבור גברים המורחקים מביתם בצו בית משפט או על ידי המשטרה בשל אלימות כלפי בנות זוגם ושאין להם מקום חלופי. המסגרות, מופעלות באמצעות עמותות ומפוקחות ומתוקצבות ע"י משרד הרווחה.

הוסטל "מפתחות" לאסירים משוחררים - הוקם ב-2005 ברשות לשיקום האסיר בחסות הקרן למפעלים מיוחדים של המוסד לביטוח לאומי וקרן סקט"א רש"י. ההוסטל מיועד ל-14 דיירים שריצו מאסר על אלימות במשפחה.

טיפול בעברייני מין משוחררים - הרשות לשיקום האסיר מפעילה מרכזים לשיקום מונע בקהילה מכוח חוק הגנה על הציבור מפני עברייני מין. לפי דו"ח אדוה בשנת 2016 לקחו חלק בטיפול זה 384 איש.

קבוצות טיפול - שירות המבחן מפעיל 25 קבוצות לטיפול בגברים אלימים.

תכניות בבתי סוהר - שירות בתי הסוהר מפעיל מספר תכניות לטיפול באסירי אלימות במשפחה. לפי דו"ח אדוה ב-2015 השתתפו בתוכניות אלו כ-1200 איש וכ-130 אסירים שהו במחלקות טיפוליות.

טיפול במסגרת מרכזים לטיפול באלימות במשפחה - גברים מהווים כ-25% מהמטופלים במרכזים אלו.

שיקום נשים נפגעות אלימות ומענים ייחודיים

כפי שנאמר לעיל, נשים הן עיקר הנפגעות מאלימות במשפחה והן החלק הארי של מקבלי הטיפול במרכזים לאלימות במשפחה. בנוסף למענה של המרכזים הטיפוליים יצוינו כאן מענים נוספים הניתנים במקרי קיצון, בהם יש צורך בהרחקת האישה מבתיה ומענים לאוכלוסיות עם מענה תרבותי מותאם.

דירות מעבר לנשים נפגעות אלימות - ברחבי הארץ מופעלות 15 דירות מעבר לנשים נפגעות אלימות וילדיהן. מטרת דירות המעבר הינה לתמוך בתהליך השתלבות מחדש בקהילה, הסתגלות למגורים פיזיים באופן עצמאי, השתלבות בעולם התעסוקה ובנייה מחדש של התא משפחתי. מתוך 15 דירות מעבר, שתיים מיועדות לנשים ערביות ושתיים לנשים דתיות/חרדיות.

תמיכה כספית - אישה ששהתה למעלה מ-60 ימים במקלט זכאית למענק הסתגלות על סך 8000 ש"ח ולתוספת של 1000 ש"ח עבור ילדיה ששהו איתה (עד שני ילדים). בסוף יוני 2017 אושר סל שיקום מקיף לנשים היוצאות מהמקלטים הכולל: שיקום אינטנסיבי בטיפול עובדת סוציאלית, מלווה משפחתי, סיוע בשיקום תעסוקתי וסל מענה גמיש להסרת חסמים להסתגלות בקהילה ועולם התעסוקה. כמו כן, החל מיוני 2017 שינוי בחוק הבטחת הכנסה מאפשר לכל מי ששוהה מעל 30 יום במקלט, להגיש תביעה לקבלת הבטחת הכנסה גם אם לא הייתה זכאית לגמלה טרם כניסתה למקלט.

תכנית טיפולית ייעודית לנשים וילדים בעלי צרכים מיוחדים במקלטים - הופעלה תחילה בשניים מהמקלטים כתכנית פיילוט בתקצוב משרד הרווחה. החל מספטמבר 2017 כל 14 המקלטים מספקים שירותים בתחום בריאות הנפש לנשים וילדים שזקוקים לכך. הדבר נובע מהכרה בכך שחלק ניכר מהנשים שמגיעות למקלטים סובלות מפוסט-טראומה ומהפרעות נפשיות שונות בעקבות האלימות שעברו, וחלקן נזקק לסיוע בתחום בריאות הנפש.

תכנית "גשרים" - פועלת הן במישור המניעה והן במישור הטיפול והשיקום ומופעלת על ידי משרד העלייה והקליטה בשיתוף משרד הרווחה. התכנית פועלת בכ-30 מרכזים יישוביים למניעת אלימות במשפחה, ובמסגרתה מועסקים/ות כ-40 עובדים/ות סוציאליים/ות דוברי רוסית ואמהרית בהיקפי משרות שונים.

שיקום כלכלי ותעסוקתי לנשים נפגעות אלימות - בנושא זה קיימת פעילות בהובלת החברה האזרחית וכמעט רק על ידה (בעיקר על ידי עמותת רוח נשית), הן בתכניות לשיקום כלכלי ותעסוקתי, הן בקידום חקיקה ופטרונות מערכתיות שיסייעו למענה ארוך טווח לנשים נפגעות אלימות בתחום הכלכלי.

אמנת הזמינות הבנקאית - אמנה וולונטרית¹⁰ שגובשה על ידי בנק ישראל יחד עם איגוד הבנקים והמערכת הבנקאית, לצמצום תופעת האלימות הכלכלית נגד נשים נפגעות אלימות, השוהות במקלטים ובדירות מעבר. בנוסף המעודכן של האמנה נקבע כי בשל החשיבות ביצירת רציפות בתהליך היציאה לעצמאות פיננסית, עם יציאתן של הנשים מהמקלט, ימשיכו הבנקים לתמוך בהן גם במהלך שנה נוספת לאחר יציאתן מהמקלט. בנוסף, הבנקים יאמצו את

¹⁰ יוזמה של עו"ד עודדה פרץ, סגנית המפקחת על הבנקים, בשיתוף עם איגוד הבנקים ועם ארגונים חברתיים הפועלים בתחום זה.

המקלטים ויסייעו להם בתחום הידע והחינוך הפיננסי, בין היתר על ידי העברת הרצאות תקופתיות בנושאים פיננסיים שונים. לפי נתוני בנק ישראל 540 נשים קיבלו סיוע מכוח האמנה בתקופה שבין ינואר 2016 עד יולי 2018.¹¹

קיימים מענים נוספים של משרד הבריאות ומשרד הרווחה המיועדים ספציפית לנפגעות תקיפה מינית, וכן מענים רבים שמציעים ארגוני חברה אזרחית בנושא אלימות כלפי נשים בתוך המשפחה. בין כל אלו, עולה שאלה לגבי יכולתה של אישה נפגעת שמבקשת לקבל סיוע לגבש לעצמה תמונה על המענים האפשריים לה באופן נגיש וזמין (נראה כי לא קיים כיום מקור מידע מרוכז המציע מידע על כלל המענים הרלוונטיים בהקשר זה).

חינוך והסברה

ככלל, רמת המודעות והחשיפה להסברה בנושא נמוכה ומכוונת בעיקר לרף העליון של אלימות. כמו כן חסרה הסברה והנגשה של מידע ברגישות תרבותית לציבורים שונים (על פי דוח הוועדה הבין משרדית 2017).

חינוך והכשרות למניעת אלימות - קיימות הכשרות לשוטרים ולעובדים סוציאליים. כמו כן קיימת תוכנית של משרד החינוך להכשרת אנשי צוות לאיתור בני נוער הנמצאים במעגל אלימות משפחתי וכן תוכניות הדרכה לזוגיות ללא אלימות, כישורי חיים ועוד. לא ברור היקף ההתייחסות לנושא אלימות במשפחה בתוך מערכת החינוך (פנייה בנושא למשרד לא נענתה עד כה).

פרק ד: מיפוי בעלות ובעלי עניין בזירה

מקריאת החומרים שנאספו עולה כי מרבית הגורמים העוסקים באלימות נגד נשים בכלל, ואלימות נגד נשים בתוך המשפחה בפרט, הינם ארגוני חברה אזרחית או משרדי ממשלה הפועלים לצד רשויות אכיפת החוק. **לא אותרו קרנות פילנתרופיות מרכזיות** שפועלות בתחום זה באופן מובהק, וגם **במגזר העסקי אין כמעט שום פעילות** שקשורה לנושא.

בנספח א' מופיע מיפוי ראשוני של בעלות ובעלי העניין המרכזיים שאותרו מקרב החברה האזרחית והמגזר הציבורי. חשוב לציין כי יש גם לא מעט פעילות ופעילים חברתיים בולטים בזירה, ויתכן כי ישנם גורמים נוספים שאינם מופיעים ברשימה, וראוי לצרף אותם. לשם כך נדרש מהלך שיטתי של מיפוי שיעשה לא רק מתוך הספרות אלא גם על ידי שיחות עם בעלי ובעלות עניין ובנקודת זמן רלוונטית לפעולה משותפת אם וכאשר יוחלט עליה.¹² במקרה כזה, חשוב כמובן להגדיר תחילה את גבולות הזירה והתופעה, לאור התיאור שהוצג בפרק הראשון של מסמך זה. כמו כן, ייתכן ויהיה להרחיב את המיפוי ולכלול גם גורמים עסקיים המקיימים פעילות רלוונטית במסגרת אחריות חברתית, מכוני מחקר ואקדמיה.

תפקידים של ארגוני מגזר שלישי וחברה אזרחית בזירה

כפי שנאמר לעיל, לארגוני מגזר שלישי תפקיד חשוב ומרכזי בטיפול בנושא אלימות כלפי נשים בישראל. ארגונים אלו משפיעים על סדר היום הציבורי והממשלתי ומספקים שירותים מגוונים, כספקים של המדינה או באופן עצמאי. תקצר היריעה במסמך זה מלפרט את כלל הפעולות המבוצעות על ידי המגזר השלישי והחברה האזרחית. עם זאת

¹¹ ביוני 2019 הוחלט על פיילוט שמרחיב את תחולת האמנה גם על נשים שלא שהו במקלטים, אך הן מלוות ע"י מרכזים למניעת אלימות במשפחה בקהילה. בשלב הראשון מדובר בשמונה מקומות בארץ, והכוונה היא להרחיב בהמשך לעוד מקומות. כל זאת בעקבות יוזמה שמקורה בחברה האזרחית, בראשותה של עמותת רוח נשית.

¹² ראו למשל את **כלי המיפוי שפותחו בשיתופים** במיוחד עבור מהלכים משותפים, ויכול להתאים גם בהקשר זה במידת הצורך.

בניתוח כלל בעלי העניין מהמגזר השלישי, ניתן להצביע על חמש אסטרטגיות מרכזיות המקודמות כיום בישראל בתחום המאבק באלומות נגד נשים, על ידי ארגונים חברתיים הפועלים בכל חלקי החברה הישראלית לגווניה:

- א. **הגנה:** מתן מענה מידי למוחקפת, כלומר מקום מסתור, מחסה והגנה מפני התוקף והרחקתו עד סיום הטיפול ותחילת השיקום. זאת, באמצעות המקלטים לטיפול בנפגעות אלימות במשפחה אשר מופעלים ברובם על ידי עמותות. העמותות מקבלות תקציב ממשלתי עבור כל אישה הנמצאת במקלט, אך נדרשות לגייס מימון נוסף בהיקפים ניכרים על מנת לאפשר תנאים וטיפול מיטביים.
- ב. **חינוך ומניעה:** ארגונים שונים עוסקים בהגנה עצמית, הכשרת אנשי מקצוע לאיתור מוקדם והפניה לטיפול, תכניות לשינוי עמדות והתנהגות בקרב בני נוער ומבוגרים, הסברה בציבור. חלק מהתוכניות ספציפיות לאלימות במשפחה וחלקן עוסקות באלימות בכלל, בפגיעות מיניות ועוד.
- ג. **טיפול ושיקום:** הקשבה ותמיכה, טיפול פיזי, רפואי-קליני, נפשי וכלכלי לקורבנות האלימות, העצמה וסיוע במציאת דיור ותעסוקה, הקניית מיומנויות וכלים - מסוגלות הורית, ביטחון עצמי, כישורים תעסוקתיים, שיקום כלכלי-תעסוקתי, מיצוי זכויות ועוד.
- ד. **ליווי וייעוץ:** ייעוץ משפטי לנפגעות, ליווי בהליך הפלילי, ייצוג בבית משפט.
- ה. **שינוי מדיניות:** שתדלנות פוליטית, מאבקים לשינוי תקנות וסדרי עדיפויות תקציביים, מסעות תקשורתיים לשינוי תודעה אצל מובילי דעה, הצעות לשינוי חקיקה ותקנות, מאבקים משפטיים.

שותפויות בזירה

בעוד שאין כיום שותפות בין מגזרית רחבה הפועלת בתחום המאבק באלימות נגד נשים בישראל הכוללת את כל הארגונים העוסקים בנושא, ישנם לא מעט שיתופי פעולה בין הארגונים החברתיים לבין רשויות ממשלתיות, בין אם נקודתיים ובין אם מתמשכים, סביב פרויקטים משותפים, מהלכים לגיבוש ושינוי מדיניות או רכישת שירותים (לדוגמה בנושא הפעלת מקלטים). בהקשר זה חשוב לומר כי מאחר שרבים מארגוני הנשים הנותנים מענים טיפוליים פועלים גם באסטרטגיית סינגור כפי שתואר לעיל, נוצרת בנקודה זו מערכת יחסים עדינה שיש בה היבטים של שיתוף פעולה לצד היבטים של עירעור וביקורת.

בנוסף קיימים שיתופי פעולה רבים ומגוונים בין הארגונים ובין עצמם וכן התארגנויות בתוך החברה האזרחית אשר קידמו לאורך השנים את הטיפול בנושא באופן משמעותי. כך למשל פורום העמותות המפעילות מקלטים, הוקם מחדש ב-2015 ופועל לקידום ענייניהן של נשים נפגעות אלימות השוהות במקלטים ובדירות המעבר ולחיזוקם של המקלטים. מספר התארגנויות אד-הוקיות נוצרו לאחרונה בזירה, שתיים בולטות אף הוקמו בשבוע אחד לקראת יום המאבק באלימות נגד נשים ובפרט לאור שתי רציחות שבוצעו אז ביממה אחת: דף הפייסבוק "[אני אישה אני שובתת](#)" שהוקם לקראת שביבת הנשים ב-4/12/18, קריאה אליה הצטרפו מאות ארגונים; וכן הדף "[מצב חירום](#)" שמאחוריו עומדים כ-50 ארגונים חברתיים. עוד ראוי לציין את "[מקומיות 2018](#)", התארגנות נשים סביב הבחירות המקומיות וכן את [קואליציית שותפות](#), הפועלת לקידום שוויון כלכלי ותעסוקתי. שתיהן התארגנויות המאגדות ארגוני נשים רבים.

כל אלו מעידים על בשלות גוברת והולכת בשדה למהלך משותף ומקיף, בפרט על רקע התחזקות השיח הציבורי כנגד תופעות האלימות המגדרית וההטרדה המינית בשנה האחרונה, כפי שמבטא למשל גל ה-#MeToo בארץ ובעולם.

בהקשר זה ראוי לציין גם שותפויות מעניינות של המגזר השלישי עם המגזר העסקי: לרוב מדובר בשיתופי פעולה שמבוססים על תמיכה כלכלית שעסקים מספקים לארגונים חברתיים העוסקים בתחום, כתרומה ישירה או

באמצעות מכירת מוצרים ייעודיים המקושרים עם הארגון החברתי.¹³ שיתוף פעולה מסוג שונה עומד בבסיס יוזמה משותפת של עמותת רוח נשית ואיגוד הקוסמטיקאיות בישראל, המקדמת [הכשרה ייעודית כלל ארצית בבתי ספר לקוסמטיקה שמטרתה זיהוי סימני אלימות מסוגים שונים, ומתן מידע על הפניית הנשים המטופלות לגורמי סיוע שונים](#). ההכשרה מיועדת להיכלל הן בשלב ההכשרה המקצועית הראשונית והן בהכשרות מתקדמות לקוסמטיקאיות שפועלות בשטח, המועברות ע"י מכון התקנים. יוזמה זו סיימה בהצלחה את שלב הפיילוט, והיא דוגמה לשיתוף פעולה בין-מגזרי המביא לידי ביטוי את ליבת העשייה של כל אחת מן השותפות.

פרק ה: תובנות על הטיפול בנושא אלימות כלפי נשים בתוך המשפחה בישראל

אין ספק כי בשני העשורים האחרונים התרחשה בתחום קפיצת מדרגה: חוקים קודמו, המדינה הגדילה את השקעתה וארגונים ותיקים וחדשים יזמו פתרונות חדשים. חל גידול משמעותי במספר המרכזים לטיפול באלימות במשפחה והורחב היקף התקציבים המושקע בתחום.

על אף ההשקעות הגדולות, המודעות הגדלה והשירותים המתפתחים בישראל, ישנה עקביות בפערים אותם מציינים דוחות לאורך השנים. יש לציין כי פרק זה מתבסס בין השאר על תכנית הפעולה שעיצבה הועדה הבין משרדית שעסקה ב-2017 בבניית תכנית לאומית לטיפול באלימות במשפחה. כלומר, ישנה מודעות לפערים ואף כיווני פעולה לתיקון של חלק מהם.

פערים מרכזיים בתחום הטיפול באלימות כלפי נשים

העדר ראייה מערכתית ותיאום מספק בין הגופים השונים העוסקים בתחום - משרד הרווחה הוא הגורם הממשלתי המוביל את הטיפול בתחום, אך מומחים שונים מסכימים כי יש צורך ברשות לאומית שמטרתה תיאום מדיניות של כלל המשרדים והגופים הרלבנטיים, וכן בתכנית לאומית למאבק באלימות נגד נשים. בין השאר ציינו דוחות שונים את חסרונן של שפה ושל מערכת מושגים משותפת בין הגופים הממשלתיים השונים, ולעיתים אף בתוך אותו גוף (עובדה שהורגשה גם בעת איסוף הנתונים למסמך זה). דוגמה לכך היא הפרוטוקולים השונים להערכת מסוכנות שמופעלים על ידי משרד הרווחה, משרד הבריאות והמשטרה. גם ארגונים הפועלים בתחום ממעטים לשתף פעולה באופן שיקדם את מטרותיהם.

תקצוב בחסר - המדינה מממנת שירותים בתחום בין היתר באמצעות קנייתם מארגונים מתמחים. פעמים רבות המימון נקבע בהתאם לתקן מינימלי ואינו מספיק לכיסוי העלויות האמיתיות. הארגונים נדרשים לגייס משאבים רבים על מנת לספק שירותים ברמה גבוהה. תקצוב המקלטים גדל באופן ניכר בשנים האחרונות, אך יחד עימו גדלו גם הדרישות ופער התקצוב נותר. כך למשל, התקצוב עבור אישה במקלט ניתן עבור אישה ושני ילדים, אך במקלטים המיועדים לאוכלוסיות בהן ממוצע הילדים גבוה יותר (כגון משפחות חרדיות ודתיות), נוצר פער מהותי למול הצרכים בפועל. בנוסף, וכפי שנמסר לנו על ידי פורום המקלטים, המדינה אינה משתתפת בהוצאות הבינוי, השיפוץ והצטיידות של המקלטים, ומתקצבת בחסר את סעיפי האחזקה השוטפת שלהם, מה שמגדיל את פער התקצוב. בהקשר זה, דו"ח מידות מציג ניתוח של תקציב המדינה לשנת 2009 ממנו עולה הערכה כי **המדינה משקיעה 80% מהתקציבים המיועדים לתחום בענישה ורק 20% בהגנה, מניעה, חינוך, טיפול ושיקום**. דו"ח של מרכז אדווה ערך בדיקה נוספת של תקציבים אלו לשנת 2015 ולמרות שסעיפים שונים תוקצבו בסכומים גבוהים יותר, התמונה

¹³ דוגמאות אפשר למצוא בבלוג [אסטרטגיה עסקית-חברתית של שירלי קנטור למשל בפוסט העוסק בשאלה: כיצד חברות עסקיות יכולות לסייע למיגור אלימות נגד נשים](#) על מקרה מהארץ, כמו גם בפוסט אחר שלה על [דוגמאות מחו"ל בנושא זה](#).

הכללית דומה. לכך יש להוסיף כי בחברה הערבית קיים ביתר שאת חוסר גדול של תקציב לטיפול בגברים למניעת אלימות.

מעורבות מעטה של פילנתרופיה בתחום - מדו"ח מידות (2010) עולה כי רשויות המדינה אחראיות למימון 79% מסך הפעילויות התחום, בעוד מקורות המימון האחרים הם משקיעים פילנתרופים פרטיים, מוסדיים ועסקיים (19%) והכנסות עצמיות של הארגונים הפועלים בתחום (2%). רובם המכריע של כספי התרומות מקורם בחו"ל. מנהלות ארגונים מעידות על הקושי לרתום קרנות ועסקים למימון הארגונים שכן התחום אינו נתפס כאטרקטיבי עבורם. על פי התרשמותן של מנהלות הארגונים, ישנה העדפה של קרנות העוסקות בקידום נשים לממן פעילות המתמקדת ביישום החלטה 1325, בהעצמת נשים, ובייצוג נשים בקבלת החלטות.

העדר מאגר נתונים מרכזי ומשותף - שיאפשר מעקב אחר פוגעים ונפגעים ויקל על ביצוע מחקרים, יצירת שפה משותפת ותיאום בין שירותים.

פריסת שירותים לא מספקת - על אף הגידול הרב במספר המרכזים לטיפול באלימות במשפחה עדיין ישנו חוסר בפריסת השירותים ברמה הארצית, בפרט לאוכלוסיות מיוחדות, כמו כן נדרשת הרחבה של תכניות הפיילוט הממשלתיות.

חסר בטיפול בגברים - ישנן תכניות לטיפול בגברים אלימים במסגרת כליאה, וכן מוצע טיפול במסגרת המרכזים לטיפול באלימות במשפחה. עם זאת, מכלל הדו"חות עולה חסר גדול בתחום זה, חרף התקציבים הגבוהים המופנים כביכול לטיפול באוכלוסיית הגברים האלימים, הרי שעיקר הסכומים מוקצים לכליאה, פעולה אשר עליוותיה גבוהות במיוחד אך השפעותיה על מיגור האלימות מועטות. אף שקיימות תוכניות לטיפול בגברים אלימים, במסגרות הכליאה או במרכזים לטיפול באלימות במשפחה, עדיין מן הדוחות עולה חסר גדול בתחום זה, וצורך בהשקעה רחבה יותר בטיפול מניעתי וטיפול בקהילה.

חסר בפעולות מניעה ואיתור מוקדם - ההערכות הן כי רק אחת מכל ארבע נשים שנפגעות מאלימות פיזית מערבת את המשטרה, ורק אחת מכל עשר נשים שנפגעו מתקיפה מינית מדווחת לגורם מטפל. הפער הגדול בין מספר הנפגעות לבין מספר המדווחות מחייב השקעה באיתור מוקדם ובהכשרת אנשי מקצוע מתאימים לשם כך. בחברה הערבית היחסים המורכבים עם המשטרה משפיעים אף הם על מצב זה. אחת המרואיינות ציינה כי אף שחל שיפור במענים של המשטרה, יש קשר ישיר בין יחסים המתוחים עם המשטרה בתוך החברה הערבית, לבין ירידה באחוזי הפנייה והתלונה.

השקעה מעטה בשיקום ארוך טווח - חסרה השקעה במודלים הכוללים שיקום לאורך שנים ובו מרכיבים כלכליים, פסיכולוגיים, משפטיים וסוציאליים שישלימו את הטיפול הניתן בטווח המידי.

טיפול בילדים - הטיפול במשפחה נפגעת אלימות צריך להיות טיפול כולל, הנותן מענה גם לילדים אשר גדלו בסביבה אלימה והיו עדים לאלימות. יש צורך בגיבוש והפעלה של מערכי טיפול בילדים, במקלטים ובקהילה. כיום אין תקצוב מתאים למרכיב זה במערך הטיפול והשיקום של נשים נפגעות אלימות.

חוסרים במתן מענים לאוכלוסיות ייחודיות ומענים מותאמים תרבותית - חסרים מקלטים מותאמים, אנשי מקצוע עם הכשרה מתאימה ותוכניות התערבות ספציפיות.

חסרה פעילות ציבורית שתעורר מודעות ודעת קהל כנגד התופעה - מדובר בנושא בעל מורכבות רבה, ויש צורך ברגישות תרבותית והתאמה לקבוצות חברתיות שונות.

חסר בידע מדידה והערכה - חסר מאגר נתונים משותף ומעודכן וכן מחקר מתמשך על תכניות הטיפול בהן נעשה שימוש. בנוסף חסר מתן תמריץ חיובי לארגונים הפועלים בתחום להעריך את פעולותיהם, למדוד את תוצאותיהן ולהציג עדויות ממשיות להצלחה. הצורך במדידה והערכה מקצועיים, לשם פיתוח מענים, למידה ומשוב, עלה גם בתוכנית הממשלתית האחרונה משנת 2017 בהתייחס לכלל השירותים הממשלתיים בתחום.

חסרה תמיכה בארגונים נותני השירותים עצמם ולא רק בפעילות ובפרויקטים - נדרשת השקעה בתשתית הפיזית, בהכשרה המקצועית והניהולית ובהטמעת כלים טכנולוגיים בקרב הארגונים הנאבקים על הישרדותם, שכן לא ניתן לקיים פרויקט מוצלח לאורך זמן בלעדיהם.

פערים בחקיקה - החקיקה בישראל בהקשר של אלימות נגד נשים מתקדמת יחסית, גם אם אינה עונה על כל הצרכים. חסרה חקיקה הנוגעת לאלימות כלכלית. כמו כן נדרשים תיקוני חקיקה שיאפשרו העברת מידע בין מוסדות לשם שיפור התיאום והקלת מתן המענים. גם חקיקה שנחקקה, כמו [מענק הסתגלות לנשים ששהו במקלט לנשים מוכות](#), נמצאת עדיין בשלבים של יישום ועוד לא יושמה במלואה. נציגי ארגונים חברתיים העוסקים בנושא אף העלו שאלה לגבי התאמת המענים המוגדרים בחקיקה זו לצרכים בפועל.

העדר התייחסות מספקת לנושא של אלימות כלכלית - מעבר להיבטי חקיקה כאמור לעיל, המענים בנושא שיקום כלכלי מצומצמים וקצרי טווח ובחברה הערבית כמעט ואין כלל עיסוק בנושא. דוגמה למענה חסר היא יחס גמיש מצד רשויות העוסקות בנושא חובות וחייבים (כגון רשות האכיפה והגבייה). ישנן חייבות רבות שהחוב שלהן נוצר על ידי בן הזוג או בן הזוג לשעבר, מבלי שהייתה להן שליטה על אופן יצירת החוב. לפיכך יש צורך ביחס גמיש ומתחשב יותר במקרים בהם החייבת היא אישה נפגעת אלימות.

שימוש מצומצם בטכנולוגיה - ישנו היקף מוגבל של שימוש באזיקים אלקטרוניים ולחצני מצוקה, אך ככלל חסרה חדשנות ושימוש בטכנולוגיה להתמודדות עם התופעה.

עשייה מעטה בתחום החינוכי - אף שקיימת תכנית חינוכית לבתי הספר, לא ברור היקפי ההפעלה שלה והתאמתה לתרבויות מגוונות (כאמור, נעשתה פנייה בנושא למשרד החינוך, אך טרם התקבלה תשובה).

זמינות גבוהה של כלי ירי - בעוד שרוב המשתמשים ואף הנפגעים מנשק קל הם גברים, במרחבים בהם הנגישות לנשק קל היא גבוהה וקלה, קיימת עליה ברורה בסיכויים של אישה להירצח. [חוות הדעת המגדרית על חוק כלי ירייה החדש](#) שפורסמה על ידי קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" בשנת 2017, מפרטת חלק מהסיכונים המגדריים הייחודיים שעולים מהתפוצה המתרחבת של כלי ירייה במרחב האזרחי וגם ממליצה על שורה של דרכי מניעה. אלו חשובים במיוחד לנוכח העובדה שגם בישראל, כמו במקומות אחרים בעולם, מקודמת כיום מדיניות המרחיבה את הנגישות לנשק הקל במרחב האזרחי.

העדר התייחסות להקשרים והיבטים רחבים של התופעה - אלימות מגדרית, כמו כל תופעה חברתית, מתרחשת תמיד בתוך הקשר ומושפעת ממנו. בישראל, ישנם שני הקשרים רלבנטיים עיקריים לתופעת האלימות המגדרית: אחד, היות החברה הישראלית חברה החיה בסכסוך מתמשך; והשני, עוצמת אי השוויון המגדרי הנוכח במגוון היבטים ביניהם שכר שווה, ייצוג שווה, שותפות לתהליכי קבלת החלטות בדרגים הגבוהים, ועוד. הקשרים אלו הינם בעלי השפעה מורכבת על היקפיה של התופעה ועל מופעה, ונכון לקחת גם אותם בחשבון בעת גיבוש מענים ותכניות פעולה.¹⁴ כפי שיוצג בפרק הבא, תכניות אסטרטגיות למיגור אלימות מגדרית ברחבי העולם מתייחסות במפורש להיבטים אלו, שאינם באים לידי ביטוי באופן מספק בניתוחי התופעה כפי שהם מוצגים בדו"חות הממשלתיים בישראל.

¹⁴ ראו דוגמא לפרספקטיבה כזו בהקשר הישראלי אצל שרי אהרונ, [נשים שלום ובטחון: החלטה 1325 של מועצת הביטחון בהקשר הישראלי](#), 2015, מכון ולן ליר, ירושלים.

פרק ו: מה אפשר ללמוד מהנעשה בעולם?

מודלים מערכתיים למיגור האלימות כלפי נשים

חיפוש ברשת הניב מעט דוגמאות למודלים מערכתיים,¹⁵ חלקם ברמה מקומית וחלקם ברמה ארצית. יש לציין כי רובם מן השנים האחרונות ואין עדיין מידע על יישום והערכה שלהם. בין התכניות המערכתיות שאותרו ניתן למצוא אמנות, מסמכים, והחלטות של גופים בינלאומיים כגון האו"ם והאיחוד האירופי; תכניות אסטרטגיות של ממשלות; וכן מספר שותפויות ייחודיות ברמה המקומית. להלן מספר תובנות מרכזיות לגבי כל אחת מהרמות.

במישור הבינלאומי

בארגונים כמו האו"ם וה-OECD יש עיסוק משמעותי בנושא במספר רמות: איסוף מידע ונתונים, מתן הצהרות והחלטות לקידום המאבק באלימות נגד נשים, השקעות של משאבים בפרויקטים מקומיים ועולמיים, וקידום ותמיכה בתוכניות. כך למשל, מסמך של **ארגון הבריאות העולמי** משנת 2012 ממפה את היקף התופעה ומספק הסברים לאלימות נגד נשים ברמת הפרט, המשפחה, הקהילה והחברה, וכן מציג דרכי טיפול בכל הרמות האלו. ישנו דגש על הקשר בין שוויון מגדרי והגנה על זכויות נשים באופן כללי, לבין רמות האלימות כלפי נשים. בנוסף מושם דגש על פעולות מניעה החל מגיל בית הספר.

האו"ם עוסק בנושא הן תחת הגוף האחראי לענייני שוויון מגדרי ולהעצמת נשים (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women - המכונה גם **UN Women**) והן תחת מועצת האומות המאוחדות לזכויות אדם (United Nations Human Rights Council). במסגרת העיסוק בזכויות אדם נערך בדצמבר 1979 **הכינוס למניעת אפליה נגד נשים**. אחד מתוצרי הכינוס הוא הקמת **הוועדה לביעור כל צורות האפליה נגד נשים (Committee on the Elimination and Discrimination Against Women - CEDAW) והאמנה שנכתבה על ידה** במטרה לקדם שוויון מגדרי במישורים רבים וביניהם חלוקת התפקידים בתא המשפחתי, בחיים הציבוריים ובקריירה. האמנה נכנסה לתוקף ב-1981, והוקמה גם וועדה האחראית על יישומה. ב-2017 הכירה האמנה באלימות מבוססת מגדר כנגד נשים כצורה של אפליה,¹⁶ והוסיפה חובה למגר את האלימות גם במרחב הפרטי ולא רק בספירה הציבורית. כל מדינה החתומה על האמנה הצהירה בכך על התחייבות בין-לאומית לפעול על פי המלצותיה ולהגיש לוועדה דו"ח אחת לארבע שנים לצורך מעקב אחר קידום ומימוש זכויותיהן של נשים. **ישראל חתומה על האמנה ומגישה דו"חות לוועדה, אך אינה עומדת בהתחייבויותיה בכל המישורים.**

בנוסף ישנה **החלטת או"ם משנת 1994** הקוראת לפעולה ספציפית למניעת אלימות נגד נשים וקושרת בין אי שוויון מגדרי ככלל לתופעת האלימות נגד נשים. בעקבות זאת, מספק **UN Women** ליווי לממשלות ולגורמי חברה אזרחית בקידום חקיקה, פעולות יישום והטעמה והערכה של פעילות זו ב-85 ארצות בעולם. **באתר הארגון** מצוי חומר רב - נתונים מהעולם, מיפוי כל החלטות האו"ם בנושא, תכניות וחומרים על טיפול ומניעה שתקצר היריעה מלפרט כאן.

ה-OECD עורך גם הוא מעקב אחר נתונים שונים הקשורים באלימות נגד נשים. **באתר הארגון** ניתן למצוא נתונים על חקיקה בארצות שונות, עמדות כלפי אלימות נגד נשים ונתונים סטטיסטיים על היקף התופעה.

¹⁵ מודלים מערכתיים הינם מודלים המתחייבים למכלול המענים הניתנים על ידי כלל הגורמים המעורבים, וכן לקשרים וליחסים בין הגורמים השונים - לרבות שפה, מערכת מושגים ויעדים משותפים.

¹⁶ ראו **המלצה כללית מספר 35** שהיא למעשה עדכון להמלצה מספר 19 משנת 1992, אשר הייתה המסמך הבינ"ל הראשון שהכיר באלימות מבוססת מגדר נגד נשים כצורה של אפליה.

עוד חשוב לציין את **אמנת איסטנבול** שכבר הוזכרה לעיל - אמנה אירופאית בדבר מניעה ומאבק באלימות נגד נשים ואלימות במשפחה, שנחתמה בשנת 2011, ונכנסה לתוקף באפריל 2014. האמנה עוסקת באופן מקיף באלימות נגד נשים, והיא מורכבת מארבעה פרקים מרכזיים: מניעה, הגנה, העמדה לדין ומדיניות משולבת. בתוך כך היא מגדירה אלימות נגד נשים, ואלימות במשפחה;¹⁷ קובעת סטנדרטים משפטיים מחייבים למניעת אלימות נגד נשים ואלימות במשפחה, להגנה על הקורבנות ולהענשת העבריינים, וקוראת ליישום; ומדגישה את החשיבות של שיתוף פעולה עם החברה האזרחית ושל עבודה עם המדיה והמגזר הפרטי למיגור סטריאוטיפים מגדריים ולקידום כבוד הדדי. **ישראל אינה חתומה על אמנה זו.**

בנוסף יש לציין כי **ביותר מ-70 מדינות בעולם** קיימת **תכנית פעולה לאומית ליישום החלטה 1325** של מועצת האו"ם, הכוללת כאמור התייחסות לטיפול באלימות נגד נשים. **נכון להיום, בישראל לא מיושמת תכנית כזו.**

עוד בהקשר זה ראו גם את **האינדקס לנשים, שלום ובטחון** שפותח באוניברסיטת ג'ורג'טאון, המציג בין השאר מדד להיקף אלימות מצד בן זוג וכן לתחושת בטחון בקהילה.

תכניות מערכתיות במישור המדינתי/לאומי

מזרח אירופה - Multi-sectoral response to GBV

דוגמה מעניינת לתוכנית מערכתית מקיפה ניתן למצוא במסמך משותף של ה- **East European Institute for Reproductive Health** יחד עם **United Nations Population Fund**. התוכנית המוצגת במסמך מהווה מערך רב מגזרי כתגובה לאלימות מגדרית, הכולל מניעה, דיווח, הכשרה, איגום מידע, העלאת מודעות, טיפול ותאום. המסמך שם דגש על אינטגרציה של פעולת הגורמים השונים, והתוכנית מתבססת על מספר עקרונות מרכזיים, ביניהם: גישה ממוקדת בקורבן האלימות; שותפויות שממוקדות בצרכי הקורבן; שיתוף של כל הגורמים הרלבנטיים בתכנון והערכה, כולל של המוטבות; תכנון אסטרטגי ארוך טווח, שאינו תלוי בחילופי שלטון; דגש על מניעה; ואחריותיות של כל הגורמים השותפים ליישום ולמדידה. במסמך מובאות גם דוגמאות לתוכניות נפרדות של גורמים שונים הפועלים תחת מסגרת אינטגרטיבית, כולל מסגרת מושגית, ומודגש במיוחד הצורך בגוף שמוביל את התיאום והאינטגרציה.

ארה"ב: תכנית אסטרטגית ממשלתית המשותפת ל- USAID ול- Department of state

United States Strategy to Prevent and Respond to Gender-Based Violence Globally

מסמך זה מציין את המאבק באלימות נגד נשים כאבן פינה של קידום השוויון בין המינים. התוכנית מכוונת להפחתת אלימות מגדרית בעולם ולא מכוונת רק לארה"ב. מעניין שכבר בפתיחה ממופים התקציבים הנדרשים והמקורות הכספיים למימוש התוכנית. התוכנית מדגישה את חשיבותן של מניעה ראשונית ומניעה של הישנות של אלימות, על ידי עבודה עם חברה אזרחית, ארגוני שטח וארגונים קהילתיים ובכללם עם גברים וילדים. זאת בנוסף להגנה מיידית על קורבנות ואחריותיות לענישה באמצעות חיזוק מערכות החוק. לתוכנית ארבע מטרות מרכזיות: להגביר תיאום בין כלל המערכות העוסקות במניעה ובתגובה (ענישה וטיפול); שילוב מאמצי המניעה לתוך עבודה ממשלתית קיימת; שיפור השימוש בנתונים ובמחקר כדי לחזק את מאמצי המניעה והתגובה; פיתוח וקידום תכניות ממשלתיות למאבק באלימות מגדרית.

מעניינת במיוחד בתוכנית זו התפיסה של מיינסטרימינג של תכנים העוסקים באלימות מגדרית לתוך תכניות קיימות. למשל ניתנת דוגמה לתוכניות הכשרה לחקלאים, שניתן לשלב במסגרתן תכנים העוסקים במניעת אלימות מגדרית. אחד הדגשים המעניינים בתוכנית זו (שאינו מופיע בתוכנית החומש שגובשה בישראל) הוא על הצורך בשילוב נשים בדרגי קבלת החלטות ועיצוב מדיניות. ברמה מקומית וארצית כדרך לחזק את המאבק באלימות מגדרית. המסמך כולל גם דוגמאות למדדי הצלחה בתחום, שיכולים לסייע למדידה והערכה. לדוגמה, מדידת מספר הפרויקטים שנעשה בהם מיינסטרימינג של המאבק באלימות נגד נשים, מספר השותפויות החדשות העוסקות בנושא, עלייה באחוז האוכלוסייה שרואה אלימות נגד נשים כבלתי מקובלת לאחר יישום התוכנית ועוד.

¹⁷ ראו את הדיון **בפרק א'** לעיל במסמך זה בעניין גבולות והגדרות.

בריטניה: תכנית אסטרטגית ממשלתית לשנת 2016-2020

אחת התוכניות המרשימות ובעלות התפיסה הרחבה ביותר, אשר מבוססת על הישגים של תכנית אסטרטגית קודמת משנת 2010. התכנית מתייחסת למדידה מבוססת נתונים, וכוללת יעדים ברורים, מועדי ביצוע לכל חלק, והתייחסות להקצאות התקציביות הנדרשות לשירותים מקומיים וארציים לצורך המאבק באלימות נגד נשים. התכנית מתייחסת הן לפיתוח מענים קצרי טווח, כגון קידום השימוש בטכנולוגיות לאיתור מוקדם וסיוע לקורבנות אלימות, והן למניעה ארוכת טווח המבוססת על הגברת השוויון המגדרי כבסיס חיוני להפחתת האלימות. במסגרת זו ניתן דגש על תכניות חינוכיות לגילאים הצעירים שיקדמו תפיסה שוויונית ולא אלימה של יחסים. במסגרת הפרקים העוסקים במניעה ארוכת טווח מצוין, למשל, שחשיפה לתכנים פורנוגרפיים מגבירה תפיסות מגדריות סטריאוטיפיות המחזקות נורמות של אי שיוון מגדרי. אי לכך, מומלץ לקיים שיתוף פעולה עם חברות אינטרנט וטלפונים ניידים להגבלת החשיפה של ילדים ובני נוער לתכנים כאלו. בפרק העוסק בשירותים טיפוליים ושיקומיים לנפגעות, מושם דגש על הקצאת משאבים לרשויות מקומיות לצורך מתן שירותים מותאמים לתושבי הרשות. הקצאה זו תלויה בעמידה ביעדים מוגדרים, שחריגה מהם תחזיר לעבודה ריכוזית יותר ברמת השלטון הארצי. בנוסף מחויביות הרשויות המקומיות לקדם שותפויות של כלל השחקנים הרלבנטיים כדי לקדם מענים אינטגרטיביים ואפקטיביים יותר.

תכניות אסטרטגיות דומות קיימות בארצות נוספות כגון [סומליה](#), [מוזמביק](#) ו**מרקו**, וכנראה גם בארצות נוספות שאינן בהכרח מערביות.

שותפויות ברמה המקומית

באנגליה מתקיים במספר מחוזות תהליך שנקרא [The Multi-agency Risk Assessment Conference - MARAC](#) לטיפול והערכה של מקרי אלימות בסיכון גבוה. התהליך כולל מפגש חודשי, בהובלת המשטרה, עם גורמים ציבוריים ואזרחיים שונים השותפים לטיפול במקרי אלימות במשפחה בסיכון גבוה, ביניהם: נציגי הממשלה, הרשות המקומית, ספקי שירותי בריאות ורווחה, עובדי מקלטים, ויועצים עצמאיים למניעת אלימות במשפחה. היועצים העצמאיים מייצגים את עמדות הנפגעים, ומתווכים בינם לבין הרשויות השונות כדי לוודא שניתן להם מענה הולם. בכל מפגש נדונים 20-30 מקרים בסיכון גבוה, וניכר כי תהליך זה שיפר את יכולת המשטרה להגיב למקרי אלימות משפחתית ואת טיב המענה שהנפגעות מקבלות.

בטאיוון - [דוגמה מרתקת לשיתוף פעולה בין מגזרי למניעת אלימות במשפחה](#): במחקר משותף לגורמים פרטיים, ארגוני מגזר שלישי וגורמים ציבוריים נעשה שימוש בכלים של Data Science לפיתוח שני כלים יישומיים: הראשון, מפת סיכון אינטראקטיבית מבוססת קהילה, שמסייעת לגורמים מקצועיים לפתח אסטרטגיות מניעה. השני הוא מודל חיזוי, המשמש עובדים סוציאליים בשטח כדי לזהות רמות סיכון לקורבנות חוזרות, מבלי שיהיה צורך לשקלל מידע מורכב. המחקר הדגיש את הערך המוסף לכל המשתתפים וכן את יעילות הכלים שנבנו.

בויקטוריה אוסטרליה - פותחה [תכנית שעוסקת במניעה ראשונית של אלימות כנגד נשים, בדגש על אלימות במשפחה](#), על ידי Victorian Health Promotion Foundation (VicHealth). התוכנית מציעה התערבות למניעה ראשונית של אלימות נגד נשים בשלוש רמות מובחנות: רמת הפרט, רמת הקהילה ורמת החברה. מתוך שלוש הרמות נובעים מספר עקרונות עליהם מבוססת התוכנית, ביניהם: קידום יחסים שוויוניים ומכבדים בין גברים ונשים; קידום נורמות חברתיות לא אלימות; הפחתת השפעות של חשיפה מוקדמת לאלימות; וקידום נגישות למשאבים ולמערכות תמיכה. העיסוק בנורמות חברתיות מדגיש, לאור התוכנית, את הצורך בתוכניות המיועדות לכלל החברה, שלצדן מיושמות גם תכניות המתאמות לאוכלוסיות ספציפיות ולתרבות של כל אחת מהן. בנוסף מוצע למקד את התוכניות ולהתאימן לתקופות קריטיות שונות במעגל החיים, ובפרט לתלמידי בתי ספר, סביב נישואין, סביב הריון ולידה, וסביב גירושין. כמו כן מוצע לשלב תכניות מניעה בתוכניות קיימות למשל בתוכניות לשוויון מגדרי, בתוכניות למאבק בעוני ועוד. חשוב לציין כי לא נמצאה הערכה של יישום התוכנית.

פרק ז: מה הלאה?

כיווני פעולה לצמצום האלימות המגדרית ורצח נשים במשפחה בישראל

פרק זה נכתב כאמור בעקבות דיון משותף שנערך בשיתופים בחודש מאי 2019 עם נציגות של כעשרים ארגוני החברה האזרחית העוסקים בנושא אלימות מגדרית בישראל מזוויות שונות. מטרת הדיון הייתה לייצר הבנות לגבי הדרכים הרצויות לשינוי רחב היקף, שיביאו לצמצום האלימות המגדרית ורצח נשים במשפחה בישראל, וכל זאת מנקודת מבטם של מי שמכירות את הזירה מקרוב ופועלות בתוכה.

כל כיווני הפעולה שעלו בדיון המשותף נרשמו ותועדו במהלך המפגש. לאחר מכן, בתהליך עיבוד המידע הבחנו באפשרות לאפיין את המגוון הרב של ההצעות שהועלו על ידי החברה האזרחית, על פני רצף: בצדו אחד, הצעות שנועדו לשפר פעולות קיימות; בצדו השני, הצעות שעשויות לשנות את המערכת באופן עמוק. בסה"כ זיהינו שלוש קטגוריות של שינויים הנמצאות על פני רצף זה:

1. הרחבה של מענים קיימים שנמצאים במערכת ופועלים בה, אולם לא בהיקף מספק או באיכות מיטבית.
2. יצירת מענים חדשים אשר פועלים בתוך גבולות המערכת הקיימת, מבלי לשנות את ההנחות העומדות בבסיס העשייה ובאופי השחקנים השותפים.
3. יצירת שינויי עומק במערכת שעשויים לשנות את המערכת כולה, החל מהנחות היסוד, דרך אופן הגדרת השחקנים הרלוונטיים הפועלים בתוכה, ובהתאם גם דרכי הפעולה הנדרשות.

להלן יוצגו בקצרה כיווני הפעולה בכל אחת מהקטגוריות הללו.

הצגה זו היא בבחינת פריסה רחבה של כיווני הפעולה שעלו בדיון ככאלו שיש בכוחם להביא לצמצום בעיית האלימות נגד נשים בישראל. סדר הצגת הנושאים אינו משקף את היקף ההשפעה האפשרי של ההצעות, או מהווה המלצה לסדר פעולה כי אם תשתית אפשרית לתהליכי תכנון עתידיים, ארגוניים ובין ארגוניים.

הרחבת מענים קיימים

תיקוני חקיקה - כאמור, החקיקה בנושא אלימות נגד נשים רחבה יחסית ואף התקדמה לא מעט בשנים האחרונות. יש לפעול להשלמת חקיקה בנושא אלימות כלכלית וליישום מלא של החקיקה הקיימת. חקיקה נוספת שתוכל לתרום לשינוי משמעותי וכבר נמצאה במחקרים שונים שנערכו בעולם כמפחיתה ישירות את התופעה של רצח נשים נוגעת לצמצום תפוצת כלי ירייה.

הפעלת התוכנית הממשלתית - התוכנית הקיימת מציעה מגוון רחב של שינויים שיישומם יכול להביא לשיפור משמעותי במצב. חלקם של השינויים נוגעים להרחבה של מענים קיימים וחלקם להוספה של מענים חדשים. לשם כך יש לתקצב את התוכנית וליישמה באופן מלא. יש חשיבות לעיגון הטיפול בנושא בבסיס התקציב של המשרדים אשר יישום התוכנית, על חלקיה השונים, נמצא באחריותם. בנוסף, יש ליישם באופן מלא את החלטת הממשלה 1332 העוסקת, בין השאר, בחיזוק הביטחון של נשים והגנה עליהן מפני סוגי אלימות שונים המופנים נגדן.

חיזוק ארגוני המגזר השלישי הפועלים בתחום - כאמור, מגוון גדול של ארגונים מקצועיים פועלים בישראל, כשהם מחוברים לשטח ולצרכים של קבוצות אוכלוסייה שונות. ארגונים אלו מטבעם הינם בעלי גמישות רבה יותר מהממשלה, ועל כן יש באפשרותם לאתגר ולדחוף את העשייה הממשלתית, ולהציע לתחום חדשנות ומענים מהירים ומדויקים. עם זאת לרובם חסרים אמצעים, והם נמצאים במצב קבוע של הישרדות כלכלית. האפקטיביות של

ארגונים אלו, ויחד איתם ההשפעה של המערכת כולה, תתחזק עם הפניית משאבים נוספים ממקורות ציבוריים ופילנתרופיים.

הגברת מעורבותה של פילנתרופיה בתחום - ישנה מעורבות של פילנתרופיה, אך היא לא רחבה דיה, ועצם הנושא של מאבק באלימות מגדרית כמעט ואינו מצוי במוקד העניין של קרנות וארגונים פילנתרופיים. נדרשת פעולה שתביא לשינוי נקודת המבט של הפילנתרופיה על סוגיות של מאבק באלימות מגדרית על כל סוגיה, ותגרום לשינוי בעמדתה ובפעולותיה.

הרחבת השיח על אלימות נגד נשים והמאבק נגדו - נדרשת חשיפה של השיח גם בקרב חברות סגורות וגם בקרב אוכלוסיות חזקות שלכאורה הנושא אינו נוגע בהן. חלק מזה מתרחש כבר היום, אך נדרשת כאן הרחבה משמעותית.

מענים חדשים, בגבולות המערכת הקיימת

הקמת רשות ממשלתית מתכללת - המלצה מעין זו מופיעה בתוכנית הלאומית ויש ליישמה. רשות כזו תוכל להביא למגוון של שיפורים בעשייה הקיימת כגון:

- יצירת הגדרות משותפות רחבות ועדכניות
- סנכרון ותיאום בין השירותים השונים
- איסוף מידע ממשלתי מסודר ויצירת בסיס נתונים אמין לפי הגדרות רחבות ומוסכמות
- תקציב שקוף, ברור ונגיש
- יעדים ומדדים ברורים ומוסכמים, ומעקב אחר השגתם

קידום העבודה המשותפת של המגזר השלישי - יש כיום שיתופי פעולה בין ארגוני המגזר השלישי חלקם קבועים וחלקם אד-הוקים. בסוף 2018, שיתוף פעולה כזה בין ארגוני נשים ופעילות חברתיות מכל רחבי החברה בישראל, הביא לפעילות עם הד ציבורי רחב ותמיכה משמעותית ונרחבת. עבודה קבועה, משותפת ומתואמת יותר בין כלל הארגונים והפעילות, יכולה לקדם את העשייה בתחום ולהביא להישגים משמעותיים.

יצירת מעורבות של המגזר העסקי - ישנם ניצנים ראשונים למעורבות כזו (ראו דוגמאות בפרק ה) העוסק במיפוי בעלי העניין בזירה) אך עדיין מדובר בשוליים. בשנים האחרונות מתחזקת במגזר העסקי תפיסה של מעורבות ואחריות חברתית, עולה המודעות לתופעה, ומתחילה לחלחל ההבנה שגורמים במגזר העסקי יכולים להיות שחקני מפתח נוכח העובדה שהם באים במגע באופן שוטף עם נשים נפגעות אלימות וגברים אלימים. שיתוף מגזר זה במאבק באופנים מגוונים בתופעה יכולה להגביר ולשנות מהותית את ההישגים בתחום.

הרחבת התפיסה של בעלי העניין וקהלי היעד - מתוך הבנה שלא רק נשים נפגעות מתופעות של אלימות מגדרית אלא במידה מסוימת גם הגברים הפוגעים הם בעצמם נפגעים, ויש כמובן גם נפגעי משנה, וכולם נמצאים בתוך סביבה המאפשרת ולפעמים אף מעודדת אלימות. בנוסף, לשם מניעת העברה בין דורית של אלימות, נדרשת עבודה עם כל המשפחה, ועם מי שמצוי בממשק עימם.

הרחבת התפיסה של סוכני השינוי בהתמודדות עם אלימות מגדרית - כיום פועלים בתחום בעיקר גורמי רווחה, שיטור וארגוני נשים. עם זאת, לאור רוחב התופעה והשונות במופעה של האלימות המגדרית, יש לפעול לשינוי תפיסה והכללת סוכני שינוי רבים ומגוונים, למשל: אנשי דת, גנות, מורות אנשי ונשות תקשורת, מנהלי חשבונות, עובדי בנקים, אנשי משאבי אנוש, מסגרות לנוער, נותני שירותים שונים הבאים במגע עם אוכלוסיות היעד ועוד.

הרחבה, פיתוח וטיוב של דרכי הטיפול בגברים אלימים - פיתוח ויישום דרכים אפקטיביות להרחקת גברים אלימים מהנשים הנפגעות.

הרחבה, פיתוח וטיוב של דרכי השיקום הכלכלי תעסוקתי - הבניית השיקום כחלק מכלל המענים לנשים נפגעות אלימות, עיגון הנושא בחקיקה והרחבת מודעות ציבורית לצורך.

יצירת התאמות תרבותיות בכל תכניות הטיפול הקיימות - היבט שאיננו מקבל מענה מספק כיום, למרות ההבנה שיש צורך בהתאמות אלו עבור אוכלוסיות מגוונות.

הכשרה מקיפה של כלל אנשי המקצוע הבאים במגע עם אלימות כלפי נשים - לא רק אלו שזוהי הגדרת תפקידם, אלא גם מי שנמצאים עימם/ם בקשר רציף בהקשרים אחרים כגון: מערכות חינוך, נותני שירותים במגזר הציבורי (למשל ביטוח לאומי) ועוד. הכשרה כזו תגביר יכולת זיהוי ומתן מענים מותאמים.

שינוי עומק

צמצום מהותי של אלימות מגדרית - הגדרתו כיעד לאומי בהובלת הממשלה, הגדרת יעדים ברורים וקידום מהלכים ציבוריים רחבי היקף להשגתם.

הקמת שיתוף פעולה בין מגזרי רחב - יצירת מנגנון שיתוף פעולה קבוע, רב מגזרי, רב תרבותי מתוך תפיסה של שותפות ושל הפוטנציאל הטמון בשונות בין השותפים השונים ליצירת שינוי עומק בשטח.

אימוץ נקודת מבט מגדרית ופמיניסטית בכל תהליך של עיצוב מדיניות, תכנון והקצאת משאבים - מהלכים מעמיקים של ג'נדר מיינסטרימינג, שעיקרם הטמעת חשיבה מגדרית בכלל תהליכי התכנון והתקצוב, צפויים להביא לשינוי מהותי בהיקפים של אלימות מגדרית וכן לאפשר התמודדות אפקטיבית יותר עם התופעה. דוגמה נקודתית לכך היא שילוב תפיסות מגדריות בהכשרה של מטפלים ובעלי מקצוע, אשר תאפשר למסיימי ההכשרה מבט מובחן ומדויק יותר על הבעיה ועל הפתרונות לה.

שינוי תפיסת בעלי העניין - כיום המאבק באלימות מגדרית נתפס ציבורית כיעד של נשים ובמקרים מסוימים אף נתפס כמאבק נגד גברים. בשדה כולו פועל ארגון גברים אחד (אסל"י). שינוי מהותי יהיה במעבר לתפיסה של מאבק משותף של נשים וגברים בהתנהגות לא נורמטיבית.

יצירת שינוי עומק בשיח על גבריות - תפיסת האלימות המגדרית בהקשר של אלימות בחברה בכלל עשויה להיות משמעותית. רוב הפוגעים, אך גם רוב הנפגעים מאלימות בכלל בישראל, הם גברים. מרכיבים תרבותיים רבים תורמים לכך. שינוי מהותי באלימות נגד נשים יצמח, בין השאר, משינוי עומק תרבותי בתפיסה של גבריות וכח. מעגלי גברים, קבוצות שיתוף ותמיכה, פיתוח שפה רגשית לגברים ולילדים - כל אלו יכולים להצמיח תנאים להפחתת האלימות ולפנייה לקבלת סיוע.

קידום שינויים תודעתיים באשר לתופעת האלימות נגד נשים - כיום נשים נפגעות רבות מפחדות או מתביישות להתלונן על הפגיעה וכנגד הפוגע/ים. אמנם ניתן לראות כיצד בזכות תופעת Me too, עלתה נכונותן של נשים להתלונן על הטרדות ופגיעות מיניות ולקבל סיוע ותמיכה, ונוצר שינוי תודעתי הדרגתי המפחית את אשמת הקורבנות ומקטין את הלגיטימציה החברתית לתופעת ההטרדה המינית, אך שינוי דומה נדרש גם בתחום האלימות נגד נשים בכל מופעה. שינוי כזה יכול הרחבת תפיסה של "מהי אלימות" בהתאם להגדרות המופיעות בתחילת מסמך זה. זה יביא לכך שיותר נשים יוכלו לזהות שהן מצויות במצב של אלימות, ולא רק מינית, וירגישו לגיטימציה להתלונן ולקבל סיוע. שיח ציבורי תומך יקל גם על אנשי המקצוע הפועלים בתחום. במציאות מיטבית תהיה חשיפה רחבה בשיח הציבורי למערכת יחסי הכוח בחברה, אשר תייצר שינוי תודעה רחב, תגביר את האמפתיה לנפגעות, ותעודד לקיחת אחריות רחבה של גברים. שיח כזה יאפשר לטפל ולתת מענה לתופעה גם כשאינה בקרב אוכלוסיות רווחה.

פיתוח שימוש חדשני בטכנולוגיה - ישראל נחשבת אומת היי-טק, כזו הממציאה פתרונות טכנולוגיים חדשניים למגוון בעיות בחיי היום יום. גיוס היצירתיות הטכנולוגית לשיפור האיתור, הטיפול והשיקום בנושא האלימות המגדרית, יכול להביא לפריצת דרך באופן הטיפול בתחום.

שילוב מערכת החינוך כגורם מפתח - מערכת החינוך עוסקת במניעת אלימות החל מגיל צעיר. עם זאת היא כמעט ואינה עוסקת בנושא אלימות מגדרית, בוודאי לא באופן רחב ומערכתי. למערכת החינוך, בהגיעה לכלל הציבור הישראלי, פוטנציאל להיות גוף מפתח לשינוי תודעה. בנוסף, עיסוק בנושא יוכל לקדם איתור מוקדם של אלימות במשפחה, להכין בני נוער לזוגיות ללא אלימות (כאמור לעיל, ישנה תכנית קיימת אך אינה מיושמת באופן מקיף) ולהגיע באופן מותאם לנערות ולנערים.

סעיף זה יכול היה להופיע גם תחת הכותרת "מענים חדשים בגבולות המערכת הקיימת". בחרנו להתייחס לתפקיד מערכת החינוך דווקא בתת פרק זה משני טעמים: ראשית, כיוון שמדובר בסוכן שינוי שכמעט ואינו שותף לטיפול בנושא. שנית, כי מעורבות רחבה של מערכת החינוך, תסמן שינוי מהותי ביחס להשקעה במניעה ארוכת טווח. בפרט אם השקעה כזו תעשה לאור תפיסות פמיניסטיות תוך ערעור והטלת ספק בשיח הקיים על גבריות, עוד בגילאי בית הספר.

לסיכום

כל אחד מהכיוונים שהוצגו לעיל הינו בעל פוטנציאל לתרום לקידום המאבק באלימות המגדרית בישראל. ככל שיישומם יעשה באופן רחב, מותאם ונכון למציאות הישראלית, ניתן יהיה לצפות לצמצום רב יותר בהיקפי האלימות המגדרית ורצח נשים בישראל. עם זאת, חשוב להוסיף ולומר כי תוצאה מיטבית תושג רק לאחר שיבחנו גם הקשרים בין הכיוונים השונים, ותערך גם בחינת היתכנות ותכנון של סדר הפעולות הנכון בהתאם לנסיבות הקיימות במציאות הישראלית, ובכלל. כל אלו חורגים מהיקפו של מסמך זה, שכפי שנכתב בתחילתו, מטרתו להציג מיפוי ראשוני של זירת המאבק באלימות מגדרית בישראל ממבט-על מערכתי.

כמו כן, לא עסקנו כלל בניתוח של הנעשה בתוך מערכות ספציפיות (למשל מערכת הרווחה, מערכת הבריאות, מערכת החוק וגורמי האכיפה), או בקבוצות חברתיות בעלות מאפיינים ייחודיים, כמו למשל החברה הערבית, החברה החרדית, אוכלוסיות של מהגרות/ים, וכדומה. אין ספק שנדרשת התבוננות ייחודית גם על אלה, וזו צריכה להיות מרכיב חשוב בדרך למציאת פתרון כולל.

עם זאת, ולמרות כל ההסתייגויות, אנו תקווה שמיפוי זה המייצר מבט-על מתוך נקודות מבט מרובות של ארגוני חברה אזרחית מגוונים, יוכל לסייע לקידום המאמצים המשותפים לקראת יצירת השינוי המיוחל, וישמש כלי בידיהם של כלל בעלות ובעלי העניין לחיזוק פעולתם, בין אם בנפרד ובין אם ביחד.

מקורות מידע

מקורות מידע לגבי ישראל

סדר הצגת המקורות הינו על פי סיווג: חקיקה, נהלים, ריכוזי נתונים, דו"חות ציבוריים, ניירות עמדה, מאמרים אקדמיים, ולבסוף כל מה שלא נכלל בכל אלו.

[החוק למניעת אלימות במשפחה](#)

[החוק למניעת הטרדה מינית, 1998](#)

[חוקים ונהלים בנושא אלימות במשפחה - משרד הבריאות](#)

[תיקון מס' 2 לחוק שירותי רווחה \(מענק הסתגלות לנשים ששהו במקלט לנשים מוכות\)](#)

[נוהל המשטרה לטיפול בתלונות על אלימות על ידי בן זוג](#)

[איתור וטיפול נשים נפגעות אלימות במשפחה - חוזר מנכ"ל של משרד הבריאות מיום 19.11.2003](#)

[שירותי משרד העבודה והשירותים החברתיים בנושא אלימות במשפחה - מידע ונתונים מאתר המשרד](#)

[אלימות משפטית בהליכי משפחה, מידע על סיוע משפטי מטעם משרד המשפטים](#)

[הודעת דובר משרד העבודה והשירותים החברתיים לרגל היום העולמי למאבק באלימות נגד נשים 2016](#)

[ריכוז נתוני אלימות מגדרית לשנת 2018, פרויקט תזכור](#)

[ריכוז נתוני אלימות נגד נשים 2016 מרכז המידע של הכנסת](#)

[ריכוז נתוני רצח נשים לפי שנים - עיתון הארץ, 2018](#)

[רצח וניסיונות לרצח של נשים בדגש על רקע של אלימות במשפחה - מרכז המחקר של הכנסת, מסמך שהוגש לוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי נובמבר 2017](#)

[יישום המלצות הוועדה הבין-משרדית למניעה וטיפול בתופעת האלימות במשפחה 2017 - מרכז המידע של הכנסת](#)

[הועדה הבין משרדית לטיפול בבעיית האלימות במשפחה. דו"ח מספר 1 בנושא "אלימות נגד נשים", 1998](#)

[תקצוב המאבק למיגור האלימות נגד נשים: העדר שקיפות וביצוע חסר, יעל חסון, מרכז אדווה, 2017](#)

[דו"ח מידות על מניעת אלימות נגד נשים - 2010](#)

[דו"ח הועדה הבינמשרדית לנושא התמודדות עם תופעת הרצח של נשים יוצאות אתיופיה 2009](#)

[דו"ח מבקר המדינה על השלטון המקומי לשנת 2011-2012 בנושא פעילות רשויות מקומיות למניעת אלימות בין בני זוג ולטיפול בנפגעה \(קישור לדו"ח עצמו כאן\)](#)

[דו"ח מבקר המדינה 52 לשנת 2002: הטיפול בתופעת האלימות בין בני זוג, עמ' 771-794](#)

[תופעת האלימות נגד נשים ערביות - מוגש לוועדה לקידום מעמד האישה ושוויון מגדרי ביום הבינ"ל למאבק באלימות כלפי נשים, 2015](#)

[תכנית פעולה כוללת ליישום החלטה 1325 של מועצת הביטחון של האו"ם, 2013, באתר איתך מעכי משפטניות למען צדק חברתי](#)

[תכנית פעולה ליישום המלצות הועדה הבין משרדית, 2017](#)

- [הרשות הלאומית להתמודדות, טיפול ומניעת אלימות במשפחה וכנגד נשים, דוח מכון מעברים באתר הכנסת. 2014](#)
- [לא תתעמר בה, עשור לנוהל הסדרת מעמדם של מהגרות ומהגרים קורבנות אלימות במשפחה, 2018. המוקד לפליטים ולמהגרים, המרכז לסיוע משפטי לעולים](#)
- [לא נצור: נשק קל במרחב האזרחי כמה כלים וכמה פיקוח? פרויקט האקדח על שולחן המטבח. 2017.](#)
- ["נשים, שלום וביטחון": החלטה 1325 של מועצת הביטחון בהקשר הישראלי, נייר מדיניות, שרי אהרוני. שוות המרכז לקידום נשים בזירה הציבורית, מכון ון-ליר, ירושלים. 2015.](#)
- [אלימות הגירתית. הדר דנציגר-זנברג ונעמי לבנקרון. עיוני משפט ל"ז, 2015, 341-387.](#)
- [התעללות רוחנית: המשגה ראשונית בעקבות קבוצה טיפולית חרדית. דהאן ניקול וציפי לוי. חברה ורווחה ל"א 1, מרץ 2011, 27-7.](#)
- [מבחן כפול - טיפול ואכיפה של המשטרה באלימות נגד נשים. מאיר-דב ברקוביץ. בטחון פנים גיליון 6 2014.](#)
- [מקלטי נשים בישראל: מחדשנות וולנטרית לאימוץ ממלכתי. אורי ינאי. בטחון סוציאלי 70, דצמבר 2005, 109-77.](#)
- [מכורים לאישה: גברים שרוצחים את נשותיהם, אשר ביקשו להיפרד מהם, רונית לב ארי, בטחון פנים, גיליון 6, 2014.](#)
- [התפתחות התגובה החברתית לתופעת הנשים המוכות על ידי בני זוג בישראל. אורלי אינס קניג, רונית לב ארי.](#)
- [אמנת הזמינות הבנקאית - אמנה פיננסית וולונטרית להקלת ההתמודדות הפיננסית של נשים נפגעות אלימות השוהות במקלטים ובדירות מעבר, מתוך \[הודעה באתר בנק ישראל\]\(#\), יולי 2018.](#)
- [אלימות נגד נשים \(Domestic violence\) הגדרות. אינפומד פורטל הרפואה של ישראל. נדלה בחודש מאי 2019.](#)

מקורות מידע לגבי העולם

- [אמנת איסטנבול למאבק באלימות נגד נשים](#)
- [אמנת ז'נבה - Lethal Violence against Women and Girl](#)
- [דו"ח ארגון הבריאות העולמי על אלימות נגד נשים](#)
- [הצהרת האו"ם בנושא מאבק באלימות נגד נשים, 1994](#)
- [דיווח האו"ם על כינוס למאבק באפליה נגד נשים, 1979](#)
- [UN Women - אתר האו"ם על סיום אלימות נגד נשים](#)
- [נתוני OECD - טבלה השוואתית על מגוון נתונים הנוגעים לאלימות נגד נשים](#)
- [ריכוז תכניות פעולה של מדינות ליישום החלטה 1325 של האו"ם](#)
- [אינדקס נשים, שלום ובטחון באתר אוניברסיטת ג'ורג'טאון](#)
- [Data for Social Good: A Case Study of Building an Effective Public-Private Partnership on Domestic Violence Prevention 2017](#)
- [Multi sectoral response to GBV 2015](#)

[United States Strategy to Prevent and Respond to Gender-based Violence Globally 2012](#)

[Preventing violence before it occurs A framework and background paper to guide the primary prevention of violence against women in Victoria 2007](#)

[Case Study: The Multi-agency Risk Assessment Conference between London police, local authorities and service providers \(United Kingdom\)](#) UN Women Security Sector Module, December 2011.

[Violence against Women and Girls Strategy 2016 – 2020: Actions the government will be taking towards its strategy of ending violence against women and girls.](#) Policy papers. Gov.uk Published 8 March 2016, Last updated 7 March 2019

שמות הנשים עמן נערכו ראיונות לטובת כתיבת מסמך זה

איילה מאיר - מנהלת שירות פרט ומשפחה משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

חמוטל גורי - מנכ"לית קרן דפנה (לשעבר)

יעל חסון - מרכז אדוה

נאילה עוואד - מנכ"לית נשים נגד אלימות

רונית לב ארי - מנהלת בית רות, כפר לנערות בסיכון ומייסדת המרכז הראשון בארץ לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה (ראיון בהתכתבות)

תמר שוורץ - מנכ"לית רוח נשית

כאמור במבוא למסמך, מעבר למרואיינות בשלב הלמידה הראשוני, תרמו למסמך זה ידע ומידע נשים רבות אשר פעילות בתחום המאבק באלימות מגדרית בישראל. ראו בהקשר זה את רשימת הארגונים בעמוד הראשון ורשימת המשתתפות במפגש בנספח ב.

עוד סייעו בהכנת המסמך ובהבאתו לנוסח סופי זה:

אור סרי

תמר זקבך אדלשטיין

ד"ר גלית דשא

נספח א: מיפוי בעלות ובעלי עניין מרכזיים

כאמור, בנספח זה מופיע מיפוי ראשוני של בעלי העניין המרכזיים מקרב החברה האזרחית, המגזר הציבורי וכן פעילות ופעילים חברתיים הבולטים בזירה. יתכן וישנם גורמים נוספים שאינם מופיעים ברשימה, וראוי לצרף אותם ולו משום שתחומי העיסוק שלהם קרובים גם אם אינם עוסקים ישירות במאבק באללימות מגדרית. לשם כך נדרש מהלך שיטתי של מיפוי שיעשה לא רק מתוך הספרות אלא גם על ידי שיחות עם שחקניות ושחקני מפתח.

ארגוני חברה אזרחית

ברשימה זו מופיעים גופים מרכזיים הפועלים באופן ישיר למניעה ו/או טיפול באללימות במשפחה (מסודרים לפי סדר ה-א'-ב'). כאמור, רשימה זו אינה ממצה בהכרח ואף מתעדכנת תדיר לאור כניסתם של שחקנים חדשים לזירה. הרשימה אינה כוללת אקטיביסטיות רבות וחשובות העוסקות בנושא, נשות אקדמיה החוקרות אותו ועיתונאיות הנותנות לו במה תקשורתית - כל אלו הן בעלות עניין ושחקניות חשובות ומשפיעות. בנוסף, בשל הדיפוזיות של גבולות הנושא גם מיפוי השחקנים הרלבנטי בתוך החברה האזרחית אינו בעל גבולות תחומים וברורים, ולכן יש לבחון אותו שוב ברגע האמת בהתאם לנקודת הזמן הרלוונטית.

- אסלי - ארגון סרט לבן ישראל - גברים אומרים לא לאללימות נגד נשים
- איתך מעכי משפטניות למען צדק חברתי - סיוע וייצוג משפטי לנשים מקבוצות מופלות; קידום מדיניות לשוויון מגדרי במישור הלאומי והמוניציפאלי לרבות הטמעת החלטה 1325 של מועצת הבטחון של האו"ם (כולל תכנית למניעת אלימות אלימות במשפחה)
- אישה לאישה - מפעילות מקלטים, דירות מעבר ומספקת סיוע משפטי וכן עורכת הסברה.
- אל הלב - לימוד הגנה עצמית לנשים
- אמונה - "אמונה" מפעילה מרכזי טיפול למשפחה ומרכזי גישור ויעוץ משפטי בשיתוף "איליס" האגודה הישראלית לגישור, לכלל האוכלוסייה בפריסה ארצית.
- בת מלך - מענה לנשים במגזר הדתי והחרדי. מפעילה מקלטים, דירות מעבר, סיוע משפטי, סיוע טיפולי ושיקומי האקדח על שולחן המטבח - קואליציית ארגונים הפועלת לצמצום תפוצת הנשק הקל במרחב האזרחי ולמיגור האלימות שזמינותם של כלי ירייה מאפשרת ומעודדת.
- היחידה ללוחמה ברטרור מגדרי - אקטיביזם פמיניסטי כנגד אלימות מינית ומגדרית
- המרכז לסיוע משפטי לעולים של התנועה ליהדות מתקדמת בישראל - מענה למהגרות ולמהגרים נפגעי אלימות במשפחה
- המרכז לקידום מעמד האישה - מרכז רקמן - סיוע משפטי
- ויצו - מפעילות שני מקלטים לנשים, מרכז טיפולי, קו לגברים ותוכנית חינוכית לנוער
- יד שרה - המרכז למשפחה בשדרות - טיפול ועבודה קהילתית
- ל.א. לאללימות - מפעילה מקלטים, דירות מעבר, קו חם ופעילויות הסברה.
- לצדכם - מענה לגברים נפגעי אלימות
- מוקד סיוע לפליטים ולמהגרים - טיפול במהגרות ובמהגרים נפגעי אלימות במשפחה
- מעון חירום לנשים - הפעלת מקלט ודירת מעבר ומתן מענים רגישים מבחינה תרבותית ושפתית לנשים נפגעות אלימות וילדיהן, ביצוע פעילות הסברה
- מען - מפעילה מרכז לסיוע משפטי לנשים בדואיות בנגב.
- מסל"ן - מרכז סיוע לנפגעות תקיפה מינית בנגב.
- מרכז אדוה - מחקר בנושא תקצוב מגדרי
- מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית - איגוד המרכזים ותשעה מרכזים אזוריים מספקים קו טלפוני, ליווי ותמיכה לנשים נפגעות תקיפה מינית
- מרכז נגה - לליווי נפגעי עבירה פעילות ציבורית, וליווי וייצוג לנפגעי עבירה.
- מרכז לזכויות נשים בראשון לציון
- נעם - נשים ערביות במרכז - חינוך, העלאת מודעות ותמיכה
- נעמת - הפעלת מרכז טיפולי (מרכז גליקמן) ומענה טלפוני
- נשים לגופן - הנגשת מידע

- נשים נגד אלימות - wavo - העמותה מפעילה מקלט לנשים וכן מבצעת עבודה סינגורית
- סיוואר - מאבק בדיכוי נשים
- פורום העמותות המפעילות מקלטים – ביצוע פעילויות סינגור והסברה
- פורום משפטי לייצוג נשים במקלטים
- פורום תקנה - טיפול בפגיעות מיניות על ידי בעל סמכות בציבור הדתי
- פמיננסי - התנהלות כלכלית עצמאית לנשים
- קו חם ותוכניות למניעת אלימות.
- קולך - פורום נשים דתיות, אין עיסוק ישיר בנושא, אך הארגון רלבנטי בעיסוקו בפמיניזם דתי.
- רוח נשית - קידום עצמאות כלכלית לנשים נפגעות אלימות. מענה טיפולי, עבודת סינגור, השפעה על דעת קהל.
- שדולת הנשים - מאבק באפליה והדרה של נשים - עבודת סינגור
- תהל - מרכז סיוע לנשים ונערות דתיות
- תזכור - פרויקט המתמקד בהנצחת נשים שנרצחו על רקע מגדרי או מיני

משרדי ממשלה וגופים ממשלתיים

- משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים
- משרד הבריאות
- המשרד לביטחון פנים
- המשרד לשוויון חברתי
- משרד החינוך
- משרד העלייה והקליטה
- ביטוח לאומי
- משרד המשפטים
- משטרה
- שירות בתי הסוהר
- הרשות לשיקום האסיר

פעילות ופעילים חברתיים/ות

כאמור, יש לא מעט שחקניות ושחקני מפתח כאלו בזירה, שפעולתם משמעותית ומשפיעה.

נספח ב: רשימת המשתתפות במפגש התיקוף למסמך*

דבי גרוס, מנהלת המרכז, תהל קו סיוע לנשים דתיות
 דינה חבלין דהן, מנכ"לית מעון חירום לנשים ויו"ר פורום העמותות המפעילות מקלטים
 עו"ד דנה אייזנר לביא, מנהלת, מ.נ.ע מרכז זכויות נשים עירוני, ראשון לציון
 הדס בן אליהו, מנהלת מדעית, שוות, מכון ון ליר
 יותם קונסטנטיני, יו"ר אסלי (ארגון סרט לבן) גברים אומרים לא לאללימות נגד נשים
 יעל גולד, מנכ"לית, ל.א. לאללימות
 ד"ר יעל חסון, חוקרת, מרכז אדוה
 ד"ר כרמית קלר חלמיש, ראש תחום מחקר, איגוד מרכזי הסיוע
 לירון כהן, כותבת, פוליטיקלי קוראת
 מרים גברעם, מייסדת, תזכור
 עו"ד מרים זלקינד, מנהלת קידום מדיניות וחקיקה, שדולת הנשים
 עו"ד נטע לוי, מקדמת מדיניות, איתך מעכי משפטניות למען צדק חברתי
 עליא דריג'את, מנהלת, מען
 צילית יעקובסון, יו"ר בת מלך
 עו"ד קרן הורוביץ, מנכ"לית, מרכז רקמן
 עו"ס רבקה נוימן, מנהלת האגף לקידום מעמד האישה, ויצ"ו
 עו"ס רות עוזרי, מנהלת המחלקה לאללימות במשפחה, נעמת
 ד"ר שושנה גרינוולד, מנהלת המרכזים לטיפול במשפחה, אמונה
 תמר שוורץ, מנכ"לית, רוח נשית

*סדר המשתתפות ברשימה לפי א-ב של השם הפרטי